Nonus titulus ꝺ diuina gr̄a. De duodeci
proprietatibus diuine gracie ad ſimilitudinē
lucis materialis. Capitulum primum.

Mitte lucē tuā ⁊ ve-
ritatem tuā. ipſa me
deduxerūt ⁊ adduxerūt in mō
tem ſanctū tuū. ⁊ in taberna-
cula tua. p̄s. Conſiderās ꝓphe-
ta neceſſitatē diuine gr̄e. quā lucē vocat. quia
ſine ea nullus ſaluat̄: ⁊ vtilitatē. quia per eā
homo bene op̄atur: ⁊ cauſalitatē. quia a ſolo
deo datur. ſm̄ illud qđ in alio. p̄s. ait. Graciā
et gloriam dabit dominus. ⁊ nō alius. iđ ipſam
lucem gracie a deo petit: dicens. Emitte lucē
tuam ⁊c̄. Loquens autem Johannes euange-
liſta de verbo incarnato. Erat lux vera que il-
luminat omnem hominem venientem in hūc
mundū. Et eſt ibi diſtributō accomoda. ſi lo
quamur de lumine gracie. Nam de lumine gra
tie nō eſt verum ſimpliciter. Non enī oīs ho
mines illuminant̄ a gracia. vt infideles ⁊ ini-
qui qui xp̄iano nomīe glorian̄t. Sed quicūq₃
illuminant̄. nō ab alio q̄ a xp̄o illuminantur
qui quidē inq̄tum deus. dator eſt omnis gr̄e.
vna cū patre ⁊ ſp̄ūſancto. inq̄tū vo homo re
ceptor erat gr̄e. Unde dicit̄ Luc. ij. Gracia dei
erat in illo. Et q2 vnūquodq₃ quāto ꝓpinqui⁹
eſt p̄ncipio influēti: tāto plus recipit de influ-
entia ei⁹. Ut p₃ ꝑ exēplū de approꝑinquāte ad
ignē. ⁊ de flumīe ꝓpe mare. Hinc ē q̄ aīa xp̄i ꝓ
pinquiſſima. imo vnita vbo dei a quo oīs gr̄a
recepit copioſiſſime grā₃ quaſi infinitā. ſ. q̄tū
creatura eſt capax recipe. Un̄ ⁊ de ip̄o intelli-
git̄ dictū Jo. j. Nō enī dat de⁹ ad mēſurā ſpm̄.
i. grā₃ ſp̄ūſcē̄i vi₃ xp̄o homī. Alijs ād̄ē datur
mēſurati ſm̄ determinatā ꝺtutē. S₃ xp̄o a p̄nci
pio ſue ꝯceptōis fuit data tāta. q̄ in eo nō po
terat creſcē. Et iđ qn̄ dr̄ Luc. ij. Ihs ꝓficiebat
etate ⁊ gr̄a: intelligit̄ nō ſm̄ habitū interiorē
ſed ſm̄ actū exteriorē ſeu apparētiā: q2 ſm̄ q̄
creſcebat etate ⁊ ſtatura. ita faciebat op̄a que
oſtendebāt maiorē grā₃ ſc̄titatis. Nos aūt cre-
ſcere poſſum⁹ quottidie ꝑ bona op̄a. Et ad hoc
hortat̄ ap̄ls fidelis dicēs. ij. ad Cor. vj. Horta-
mur vos ne in vacuum grā₃ dei recipiatis. In
vacuū recipit ⁊ fruſtra. qui in ea ſe nō exercet
vt augeat̄. Et q2 vt dicit ph̄s. Primū in vnoq̄
q₃ genē ē reḡla ⁊ cauſa alioꝝ. iđ cū xp̄c ſit pri-
mū in genē recipiētiū grā₃. nos oēs accepim⁹
grā₃ de plenitudīe ei⁹ vt ſcribit̄ Jo. j. ſ. ex meri
to e⁹ ⁊ exēplo e⁹. n̄ q̄ ꝺ ſua ſit aliq̄d diminutū.

Eſt autem duplex gracia. §. j.

ſm̄ tho. in ſūma. ⁊ alios doctores. ſ. gratum fa
ciens ⁊ gratis data: ⁊ vtraq₃ ſemꝑ pleniſſime ī
xp̄o. Gracia vtraq₃ dicit̄. q2 gratis dat̄ ⁊ ſine
meritis nr̄is. Magna aūt dr̄a eſt inē vtraq₃
Primo. q2 gr̄a gratū faciēs eſt ꝓprie bonoꝝ. q2
nullus ſine ea eſt vere bon⁹ ⁊ oīs bon⁹ eā hʒ.
Sed gr̄a gratis data ē coīs bonis ⁊ malis. Nā
ꝓphete fuerūt aliqui boni vt yſaias. hieremias
⁊ h⁹. Alij mali vt balaam. ſaul. ⁊ alij miracula
fecer̄t ap̄li. Fecerūt ⁊ magi pharaonis repro
bi. Et iđ q̄ quis eā nō habeat. nō hʒ triſtari
ex quo cū ea poteſt eſſe malus ⁊ ſine ea bonus
Secūdo gr̄a gratū faciens. eſt quoddā do-
nū habituale in aīa. ſm̄ tho. p̄ma ſcđe. q. cx.
vel quidā influxus ſeu radi⁹ a diuina luce īfu
ſus in aīa ad ſui vtilitatē: qđ quidē ſemꝑ ꝑma-
net in aīa. faciens eā deo gratā. ⁊ op̄a ei⁹ bona
meritoria. Semper dico ꝑmanet. niſi quis ſe
ea priuet. hoc aūt accidit ꝑ quodlibȝ mortale.
Cum enī quis aliquod eorū ꝑpetrat ex toto a-
mittit grām: nec ē in ſua poteſtate eā recupa-
re. niſi deus ſua miſcđia eā infundat: qđ facere
ſolet. reuertēdo pcc̄orē ad penitentiā. Ro. v.
Juſtificati gratis gr̄a ipſius. Alias autē deus
nunq̄ aufert homī grām ſine culpa ſua. S₃ g̃
tia gratis data diuidit̄ in nouē genera vt po-
nit ap̄ls. j. Cor. xij. vbi ait. Diuiſiones gr̄arum
ſūt idem dn̄s. ſ. dator eoꝝ. Alij dat̄ ꝑ ſpm̄ ſmo
ſapīe. alij ⁊c̄. Et hmōi gr̄e nō ſunt in aīa per
modū habitus fixe. ſed ꝑ modū paſſionis trāſe
untis. Nam illi qui ſunt veri ꝓphete. nō habēt
continue ꝓphiam in mente. vt ꝓphetēt ad pla
citū ſuū: ſed qn̄ ſp̄ūſſanctus tangit corda eoꝝ
Unde ⁊ heliſeus dixit ꝺ ſunamite. Anima eius
in amaritudine eſt. ⁊ domin⁹ celauit a me. Si-
militer qui faciūt miracula. nō ſemper poſſūt
ea facere ad libitū. ſed quādo deus dat eis ta-
lem virtutē. Unde ⁊ ſubtrahit̄ iſta gr̄a gratis
data ſine culpa habentis. Tertiō differunt.
quia gracia gratū facientē qui habet oēs e⁹
ptes. i. effectus ad ſalutē neceſſarios. vi₃ ꝺtu
tes que ab ea ꝓcedūt oēs poſſidet. Sed grām
gratis datā nulli ſimul hn̄t oēs ptes ei⁹. S₃
quis hʒ ꝓphiam: alius virtutē faciendi mira-
cula. alter ſmonem ſapīe vel ſciētie. Et ſi ali-
quis haberet plura ex his. nō ſimul ea habet.
Solus xp̄c fuit qui omnē ⁊ ſūmū gradū oīs
gracie ſemꝑ habuit vtriuſq₃. Et de hoc. de pe.
di. ij. querendum. Et Joh. j. dicit̄. Plenū gra-
tie ⁊ veritatis. Quia igit̄ gr̄a gratū faciēs eſt
illa q̄ ē nob̄ neceſſaria. iđ hāc poſtulat p̄s. di-
cens. Emitte ⁊c̄. Ubi tria nota.
Precioſitatē eius admirandā. ibi. Emitte lu-
cem tuam et veritatem tuam.
Oꝑoſitatē ei⁹ ꝯſectādā. ibi. Ipa me dedu. ⁊c̄.
Felicitatē exinde āplexādā. ibi. Et addu. ⁊c̄.

Primū. ſ. nobilitas ⁊ p̄ci. §. ij.

oſitas gr̄e p₃ ex hoc q̄ aſſimilat̄ luci. Emitte
inq̄t lucē tuā. S₃ qđ p̄cioſius luce eē val₃. cū
ip̄e de⁹ lux dicat̄. j Jo. j. Deus lux ē. et tenebre
in eo non ſunt ulle. Eſt tamen deus lux incre-
ata et eſſentialis. gracia autē lux creata ⁊ ac-
cidentalis: ꝑ quā ipa lux increata ſeu veritas
⁊ verbum diuinū nobis mittit̄ ⁊ habet̄. Unde
poſt lucem ſubdit. Et veritatem tuam. ſ. mit-
te. De ipa gr̄a loquens petr⁹ ī canonica ſua:
ait. Maxima et precioſa nobis donauit. ſcili-
cet deus vt ſimus diuine nature conſortes. vi-
delicȝ per lucem gr̄e. Sed vt magis clareſcat

ꝓcioſitas grẽ. notabim⁹. xij. ꝓprietates ei⁹ ad
ſiſitudinẽ lucis materialꝫ. Prio ē ꝓmitiua ĩ ex
ordijs. Secũdo ē mltiplicatiua ĩ medijs. Ter-
tĩo ē reductiua a deuijs. Quarto ē declaratiua ĩ
dubijs. Quĩto ē letificatiua ĩ gaudijs. Sexto ē
penetratiua ĩ diaphanis. Septĩo ē ſtati ſpar-
ſiua ĩ ſpacijs. Octauo ē incoinquinatiua a ſpur-
cicijs. Nono ē illumĩatiua ĩ tenebris. Decio ē
ꝯfortatiua ĩ egris. Undecio ē augmẽtatiua in
radijs. Duodecio ē decoratiua ĩ eſſẽtijs. ¶ De
ꝓmo dĩc ſapiẽs. Prio oĩm creata ē lux. Qd̃ de
clarat moyſes dicẽs. qꝛ ꝓmo diex oĩm dixit de
us. Fiat lux ⁊ facta ē lux. Hãc lucẽ dĩc mgr̃ ĩ
hiſtoria ſcolaſtica fuiſſe quãdã nubẽ lucidiſſi
mã. q̃ exercuit officiũ ſolꝭ uſqꝫ ad q̃rtaꝫ diẽ q̃n
creat⁹ ē ſol. Sꝫ alij ſubtili⁹ dicũt hãc lucẽ fuiſ
ſe ſolẽ creatũ tũc ĩ forma ſua ſbali ⁊ materia.
Sꝫ q̃rta die additã fuiſſe ei quãdã ꝓprietateꝫ
accidẽtalẽ cui⁹ reſpectu dr̃ fact⁹ cũ luna ⁊ ſtellꝭ
Aug⁹ adhuc ꝯfundi⁹ dĩc naturã ãgelicaꝫ tũc
formatã. ſ. luce grẽ ꝯſumatã. ⁊ ꝯfirmatam in
gloria ad deũ ꝯuerſã ⁊ ſepatã a tenebris ma
loꝝ q̃ de celo ceciderũt. Quocũqꝫ mõ accipiaꝫ
lux ē ꝓma ĩ exordijs dieꝝ. Sic lux grẽ ē ꝓmũ
donuꝫ qd̃ coĩcat de⁹ creature rõnali. vt valeat
eũ poſſidere. Et ꝓpterea aplꝫs ĩ ſuis eplĩs ꝓnci
piũ ſalutatõnis a grã exordiꝫ dicẽs. Grã vobꝭ
⁊ pax a deo prẽ ⁊ a dño ihũ xp̃o. Hãc eis ꝓ oĩ
bus optãs vt ꝓcioſius oĩbꝫ. Tota eñi vĩ⁹ natu
re. nõ poſſet vnã aĩam ducere ad gloriã. Sed
minimus gradus grẽ eaꝫ ꝑducit ad illa. Et id̃
bene dĩc Ambro. Potior ē grã q̃ natura. d̃ cõ
ſe. di. ij. reuera. ¶ Secũdo lux ē mltiplicatiua
in medijs. Uidem⁹ eñi qꝛ de mane orto ſole. lux
ei⁹ ē in oriẽte. in occidẽte. meridie et ſeptẽtrio-
ne. Quĩymo de nocte q̃n ſol curſũ ſuũ in emi-
ſperio qd̃ ē infra nos cõplet multiplicãꝫ radij
ei⁹ vſqꝫ ad celũ: ⁊ reuerberati ĩ lunaꝫ ⁊ ſtellas.
facit eas lumĩoſas. q̃ ex ſe ⁊ ꝓcipue luna non
habet lumẽ ſꝫ a ſole. Et illa reuerberatĩo in lu-
nã. facit nos videre lunã ⁊ ſtellas q̃n aer ē ſe-
renus. Sꝫ nõ ita illuminat aerẽ ſicut ĩ die ꝓpꝫ
nimiã diſtantiã. In die aũt cũ ſol apparet ſuꝑ
nr̃m emiſpiũ. ex reuerberatĩõe radioꝝ ei⁹ ſuper
terrã. illumĩaꝫ aer vehemẽꝫ. ꝓpꝫ ꝓpinq̃tatẽ ae
ris ad ipam reuerberatĩõꝫ. Sꝫ aer diſtãs mul
tũ a t̃ra paꝝ illumĩaꝫ. ⁊ ē tenebroſus ſic de no
cte. Eſt g̃ lux multiplicatiua ĩ medijs illumĩa
tis. Lux aũt grẽ illumĩat oĩa oꝑa nr̃a que de-
bite fiunt vt ſint meritoria. que ſunt tanq̃ me
dia ꝑueniendi ad patriam. Si loquitur. ſi co
medit. ſi ambulat. ſi operaꝫ. ſi ad dormienduꝫ
accedat debita intentĩõe: in oĩbꝫ mereꝫ. Un-
de Greg⁹. Nec ſomnus ſanctoꝝ vacat a merito
Sine grã aũt nulla oꝑa. elemoſine. abſtinen-
tie. ⁊ hmõi ſunt meritoria vite eterne. Uñ au-
guſ. de pe. di. iiij. Credendũ ē. vt cũ grã xp̃i de-
ſtruxerit mala priora. i. pc̃ta. etiã remuneret
bona. ſ. que quis facit in ea. et q̃ fecerat prius
ante lapſũ ĩ pc̃m. veꝝ q̃uis bona facta extra
grãm. nõ valeant ad vitã eternã: non tñ debet
pc̃tor dimittẽ quin om̃e bonũ qd̃ pꝫ faciat. q̃a
valent ad multa alia bona. ⁊ ꝓcipue ad diſpo-
nendũ ad grãm. Unde dr̃ de tali. de peni. di. v.
falſas. Quicquid boni poteſt facere hortamur
vt faciat. vt deus cor ei⁹ illuſtret ad pñiaꝫ. ſcꝫ
ꝑ grãm. ¶ Tertĩo lux ē reductiua a deuio. Si-
cut ait ſaluator ⁊ experiẽtia docet. Qui ambu
lat in nocte offendit qꝛ lux nõ eſt in eo Jo. xij.
Offendit autem aliquid ĩ pingendo. vel lubri-
cum paciendo. vel cadendo. vel viam rectã di-
mittendo. Sed luce apparente ꝑpendit demuꝫ
⁊ reducitur ad viam rectaꝫ. Nũq̃ fuit aliquis
ita ſapiens ſciẽtia naturali vel morali. qui nõ
deuiauerit a via recta virtutum. ſine luce grẽ
exiſtens. Unde dicũt reprobi ĩ inferno. Erra-
uimus a via veritatis. Sol iuſticie nõ illuxit
nobis Sap̃. v. Sic paul⁹ cũ fuit ĩ tenebris ig-
norantie extra luceꝫ g̃cie deuiabat. ꝑſequẽs xp̃m
cũ fidelibꝫ ſuis: arbitrat⁹ ſe in hoc obſequiũ ꝓ-
ſtare deo. Sed euꝫ appropinquãti damaſco vt
caperet xp̃ianos circũfulſit euꝫ lux de celo. et
proſtrauit euꝫ: auferendo ei ad tempus lucem
corporalẽ. infudit ei lucẽ internã gracie. et re-
uocatus eſt ad viam veritatis ⁊ eſſe ſpiritua-
lis. Unde dicebat. Gracia dei ſum id qd̃ ſũ. Et
ad Galꝫ. j. Cum aũt placuit ei qui me vocauit
ꝑ grãm ſuam. ꝯtinuo nõ acquieui carni ⁊ ſan-
guini ¶ Quarto lux ē in dubijs certificatiua
Q̃ñ ē q̃s in tenebris. ⁊ dubitat de aliq̃ qd̃ obici
tur viſui. ſi ē vere qd̃ exiſtimat ad lucẽ certifi-
caꝫ. Sicut exẽplũ habem⁹ de duabꝫ meretri-
cibus ꝯtendẽtibus corã ſalomone. quaꝝ vna
ſcꝫ vera mater ſuꝑuiuens dicebat. Cũ ſurrex-
iſſeꝫ mane vt darẽ lac filio meo. apparuit mor
tuus. Sꝫ clara luce deꝑhendi hũc nõ eſſe filiũ
meũ. iij Re. iij. Lux grẽ clarificat mẽtẽ ĩ dubijs
qꝛ inſtigat hoĩem vt a ſapiẽte illuſtreꝫ: ⁊ ſi nõ
habet quẽ ꝯſulat ipm̃ lumẽ grẽ docet. j Joh. j.
Unctio. i. grã ſpũſſcĩ docebit vos de oĩbꝫ. ſ.
neceſſarijs ad ſalutẽ. Probat ex hoc tho. ꝓma
ſcd̃e. qꝛ nõ pꝫ quis extra grãꝫ ꝯſtitut⁹ multuꝫ
manere. quin labaꝫ ĩ alia mortalia. Cui⁹ ratio
ē. qꝛ frequẽꝫ occurrunt homĩ caſus repentini
⁊ dubij. in q̃bꝫ oportꝫ ſubito caꝑe determĩatĩõeꝫ
faciẽdi vel non faciendi aliquid: nec habebit
quẽ ꝯſulat. In repẽtinis aũt ꝯmuniter homo
oꝑaꝫ ſm̃ habitũ ꝓcõceptũ. ⁊ finẽ ſibi ꝓſtitutũ
Qui aũt ē extra grãm. hꝫ vitioſũ habitũ: et ꝑ
fine vltimo conſtituit. ſ. aliud q̃ deum. Unde
ſm̃ habitũ vitioſũ deliberat in dubio peccans
ꝯtra deũ. Et ideo bene dicit aplꝫs. ad heb. xiij
Optimũ ē grã ſtabilire cor. ¶ Quĩto lux ē leti
ficatiua. ꝓuer. xv. Lux oculoꝝ letificat aĩam
Et Eccꝫs. xj. Delectabile eſt oculis videre ſolẽ
Unde ⁊ magi cum inſpexerunt lucẽ ſtelle quẽ
amiſerant. Uidentes ſtellam gauiſi ſunt gau-
dio magno valde Maꝫ. ij. Sꝫ ⁊ aues videm⁹ qꝛ
de nocte ſilent. Cum autẽ lux aurore exurgit.
incipiũt cantare modulis ſuis. quaſi letãtes.
Nulluꝫ tale gaudiũ quale adminiſtrat lux grẽ
ꝓpter quod de ſapia que eſt lumen gracie diciꝫ

Sap̄.vij. Nō habꝫ amaritudinē ꝯuerſatō illi⁹
neqꝫ tediū ꝯuictus illi⁹ ſꝫ gaudiū. Sexto eſt
penetratiua in diaphanis. Nam cū corp⁹ ſola-
re ſit in celo qd̄ eſt ſolidū. radius ei⁹ penetrat
eos: ſicut etiā penetrat feneſtrā vitreā intrās
domū abſqꝫ ſciſſione ei⁹. Vn̄ dr̄ Eccī. Sol illu
minās ꝑ oīa reſpexit. Sic grā ſpūſſcī facit
penetrare oīa. ſm illud aplī. Spūs oīa ſcru
ptat᷑ etiā ꝓfunda dei. Facit etiā ſcruptari to-
tam vitā ſuā: ⁊ nonſolū pcc̄a magna ſꝫ mini
mas cogitatōes ⁊ affectōes inordinatas recog
ſcens deflet. Accidit de grā copioſa ſicut d̄ ra-
dio ſolis. in quo in aliquo loco reuerberāte ap
parent inumeri athomi. i. minutiſſimi puluiſ
culi. Ubi aūt radi⁹ nō reuerberat null⁹ tal' ap
paret: ita vbi radi⁹ grē illuſtrat. mens īnume
ros in ſe defect⁹ cognoſcit. Exēplū ī paulo qui
cū dixiſſet. Plus oībꝫ laboraui. nō aūt ego ſed
grā dei mecū ait. j. ad thi. j. Uenit ihs pctōres
ſaluos facē quoꝝ ꝑmus. i. maximus ego ſum.

Septimo lux ſubito ſpargit᷑. Cū em̄ de ma-
ne ſol orit᷑. ſubito radi⁹ eius diffundit᷑ vſqꝫ ad
occidentē ſine mora. Propterea dixit dn̄s ad
iob. Si ſcis ꝑ quā viam ſpargit᷑ lux: q. d. non
vales ſcire. q: nō paulatī ſꝫ ſubito diffūdit ra-
diū. Sic grā ſpūſſancti facit hominē ꝓmptū ⁊
velocem. nō tardū ad bene faciēdū. In cui⁹ ſi-
gnū dr̄ Actuū. ij. Fact⁹ eſt repēte de celo ſonus
tanq̄ aduenientis ſpūs vehemētis. Ubi dīc glo.
Neſcit tarda molimina ſpūſſcī grā. Et ex hoc
pt̄ quis aliqualiter ꝯiecturare. ſi grām dei ha
bet: q: vt dicit phūs in li. ethicoꝝ. Signū ha-
bit⁹ acquiſiti. ē ꝓſpe ⁊ facilit᷑ opari.

Octa-
uo lux ꝓſeruat a ſpurticijs: nā radi⁹ ſolaris trā
ſiens ꝑ lutū ⁊ quecūqꝫ īmūda nō coinq̄nat᷑: ſꝫ
ꝑmanet in ſua puritate. Similiter grā que ē
in ſacramētis. que adminiſtrāt᷑ ꝑ malos mini
ſtros. Utiqꝫ nō maculat᷑ vel minuit᷑ ꝑpt̄ mali
tiam miniſtroꝝ. Et hoc ē qd̄ ait Aug⁹. j. q. j.
Spiritualis ꝟtus ſacramēti. vt lux puriſſima
ꝑ īmundos trāſiens nō coinquinat᷑. Sed ⁊ illi
qui habēt dei grāꝫ dum in ea ꝑmanēt: ⁊ ſi ꝯuer
ſentur inter peſſimos. ꝯſeruant᷑ in ſua bonita
te ⁊ non ꝑmittūt ſe maculari malis exemplis
alioꝝ. Sine grā etiam loca ſolitaria nō ꝓſer-
uant a pcc̄is. qd̄ greg⁹ oñdit dicens. Quelibet
occulta loca aīam ſine grā ſaluare nō poſſūt.
ſ. a pcc̄is. Nam ⁊ loth ī ciuitate ſogdomorum
iuſt⁹ fuit in grā. ſ. ꝑmanens. In monte pecca-
uit. di. xl.

Nono lux ē illumīatiua ⁊ ꝑ ꝯn̄s ex
pulſiua tenebraꝝ. Nō ē em̄ aliud tenebra quā
priuatio lucis Iſa. ix. Ambulātibꝫ in regione
vmbre mortis. lux orta ē eis q. ſ. tenebras tolle
ret. Lux grē ſine dubio tollit oēm tenebrā pec
cati mortalis: qd̄ vtiqꝫ obtenebrat mentē. ⁊ per
ducit ad tenebras īfernales. Quis em̄ grā gra
tū faciēs ꝯpatiat᷑ ſecū venialia. nec ea ſemper
tollat: nullū tn̄ mortale ſecū patit᷑. ſed quodli
bet expellit īmediate. vt ſuū ꝯtrariū oīno. Vn̄
apl's ad titū. Iuſtificati gratis grā ipſius. Iu
ſtificat᷑ aūt q̇s ꝑ expulſionē ſeu remiſſiōeꝫ pec

catoꝝ. ⁊ hoc ē ꝑ grāꝫ. Illumiat q̄ꝫ mētē de agē
dis. Ad tituꝫ. Apparuit grā dei ſaluatoris nr̄i
omnibꝫ hoībꝫ erudiēs nos ⁊c̄. Et de ꝯſe. di. iiij
placuit. dr̄ ꝑ grāꝫ apitur nobꝫ intelligētia mā-
datoꝝ dei.

Decimo ē lux ꝯfortatiua ſeu cor-
roboratiua egris. Ptꝫ ꝑ expientiā q: de nocte
qn̄ radi⁹ lucis ſolaris nō ē ſuꝑ terrā infirmi de
terius ſe habent. Qn̄ etiā aer eſt pluuioſus vel
nebuloſus. etiā ſani ſunt magis debiles. q̄ cuꝫ
aer eſt ſerenus ⁊ clare illuminatus. Sic lux g̃
tie fortificat hominē ad bn̄ opanduꝫ Ro. viij.
Ipe ſpūs adiuuat infirmitatē nr̄aꝫ. ſ. grā ſua
vn̄ Aug⁹. Sine ipō opante vt velim⁹. ⁊ coopā
te vt faciam⁹. nulla bona opa valem⁹. Opat᷑
aūt ſm tho. ꝑ grāꝫ ⁊ coopat᷑. Et ꝓ hētico ana
thematizat᷑ q̇ aſſerit. q̄ grā ſolū docet q̇d agē
dum. vel iuuat ſolū vt meli⁹ bonū faciam⁹. ſed
etiā ſine ea poſſum⁹ bn̄ ⁊ meritorie facē. Ipſa
gracia tanti vigoris ē. ⁊ ita corroborat: vt mi-
nimus gradus eius ſit ſufficiens ad vincendū
omnē temptatōeꝫ. ⁊ ſufferendū omnē tribula
tōnem mundi. ſequēdo inſtinctū ei⁹. Vn̄ ⁊ pau-
lo ſtimulū ſiue tēptatōeꝫ carnis paciēti ſm gre
go. ī moral'. Siue īfirmitatis corꝑalis. ſm au-
gu. ſuꝑ pſalteriū dictū fuit. ij. ad Cor. xij. Suf-
ficit tibi grā mea. ſ. ad vincendū tēptatōneꝫ et
ſufferēdū īfirmitatē.

Eſt lux vndecio augmē
tatiua in radijs. q: auget᷑ a mane ī meridiem
vn̄ Eccī. Dies diem ſuꝑat. ⁊ lux lucem. Maior
em̄ lux apparet ſeu magis illuminat⁹ aer hora
tercia q̄ ꝑma: ⁊ meridie magis q̄ hora tercia
q: radius ſolaris magis directe reuerberat ter
rā: ſic lux grē ꝯtinue auget᷑ vl' hitualit᷑ vel di-
ſpoſitiue ab electis: ꝑ q̇libꝫ ꝟtuoſū op⁹ diſpo
ſitiue auget᷑. ſic ⁊ corp⁹ hūanū ꝑ quālibꝫ ꝯme-
ſtionē diſponit᷑ ad augendū. dū eſt ī ſtatu au-
gmēti. ⁊ ſi nō actu augeat᷑ ꝑ quālibꝫ ꝓuer. iiij
Iuſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplēdens ꝓficit ⁊ cre
ſcit vſqꝫ ad ꝑfectū diē. exponit greg⁹ ſuꝑ ezecħ
de ꝯuerſatōe electoꝝ dei. q̇ creſcūt ꝑ bona opa
in grā. vſqꝫ ad diem clarā glorie. Infiniti ſunt
gradus grē: ⁊ q̄to q̇s magis in ea ꝓficit. tanto
magis videt q̄tū ſibi deeſt. ⁊ ideo laborat vt cre
ſcat ꝯgnoſcēs ꝑcioſitatē ei⁹. Et vt dicit Bern̄
In via dei nō ꝓcedē ē deficē. hic ⁊ apl's ad phi
li. Que retro ſt̄ oblit⁹. ad brauū ſequor ſuꝑne
vocatōis

Duodecīo lux ē decoratiua corpo-
rū. Dicit᷑. n. corp⁹ pulcꝝ qd̄ hꝫ debitā mēbroꝝ
ꝓportōꝫ. cū quadā refulgētia. Vn̄ ⁊ ſi corp⁹ eēt
bene ꝓportōnatū nō haberet claritatē: ſicut cor
pora theucroꝝ vel ethiopū nō eſſent pulchra
Et iō vt dicūt doct. vt opa ſua que factur⁹ erat
pulcra apparēt. inchoauit a luce: ita ⁊ lux grē
decorat opa hūana. lumē rōnis cū quis opat᷑
ſm eā aliquātulū decorat ſꝫ nō ꝑfecte. Sꝫ lux
grē additū ꝑfecte. vn̄ apl'us. Eramus aliquan
do tenebre. nunc aūt lux in domino. vt filij lu-
cis ambulate. ſic et xp̄c docuit lux vera filios
ſuos dicens. Sic luceat lux vr̄a coram homi-
bus ⁊c̄ Mat. v. Et ſap̄. dr̄. O q̄ pulcra eſt caſta
generatio cū claritate. Generatō caſta ē opa-

tio generata ſeu ꝓcedẽs ab intellectu. vt a viro legittimo ſeminãte volũtate. bonũ ɔgnitũ vt in vxore: nõ in ſenſualitatẽ ancillã ꝑ errorem q: tunc adultera. Et talis opatõ rõnis cũ claritate gr̃e. vtiq; ẽ valde pulcra. Quid pulcri⁹ vita xpianoꝝ: Hinc Ambro. in examezon. Illa aĩa a deo pingit̃. que hr̃ in ſe ṽtutũ grãz renitentẽ ſplendoreq; pietatis. Illa aũt bene picta ẽ. in qua elucet diuine opatõis effigies. Illa aĩa bñ picta ẽ. in qua ẽ ſplendor glorie ⁊ paterne ẏmago ſbe: ſm hãc ẏmaginẽ q̃ refulget pictura ꝑcioſa ẽ. de pe. di. ij. illa. Cum ipa ergo luce gracie. mittit̃ a deo veritas dei filius.

Secũdũ principale. ſcʒ. §. iij.

operoſitas q̃ ab ea ſeq̃t̃. notat̃ cuz dr̃. Ipa me deduxer̃t. ipa. ſ. gr̃a et veritas. de vno ad aliud me duxer̃t. Et q̃ ſint iſte vie ꝑ q̃s gr̃a ducit. oñdit p̃s. dicẽs. Ibũt de ṽtute in ṽtutẽ. i. de opere vni⁹ ṽtutis ad op⁹ alteri⁹ ṽtutis. Nõ eniʒ decet ſemꝑ ſe exercẽ in oꝑe vni⁹ ṽtutis. Sʒ aliqñ in oꝑe fidei. q̃nq; in oꝑe ſpei. q̃nq; ĩ oꝑe caritatis vel de ṽtute infuſa ꝑ grãm. q̃ ſubito generatur in ṽtutẽ acquiſitã habituatã ꝑ ɔſuetudinem. Ex opib; em̃ frequẽter multiplicatis. caſtis. ⁊ iuſtis ⁊ ɔſtantib; ꝑſeuerãdo efficimur caſti. iuſti. fortes. ⁊ hmõi. Uel de vna ⁊ eadẽ ṽtute iꝑfecta. in ṽtutẽ ꝑfectiorẽ. Nemo em̃ repẽte fit ſũm⁹. ſʒ a minimis q̃ſq; incboat vt ad maiora ꝑueniat. Grad⁹ ei eẽ ĩ ṽtutib; pulcre ⁊ diffuſe oñdit greg. de pe. di. ij. dñ ſcẽam eccl'iaʒ. ibi vide.

Q̃ñtũ ad terciũ p̃ncipale. §. iiij.

qd ẽ ɔſecutõ et̃ne felicitatis ait. Adduxerũt. ſ. demũ ĩ morẽ: ad mõtẽ ſcẽm tuũ altiſſimũ gl'ie vbi ſũt plures mãſiones differẽtes. ſ. p̃miorũ. ⁊ hec ſũt tabernacl'a dei. in q̃b; habitat ĩ gl'ia. Nã ait p̃s. Grãz ⁊ gl'iam dabit dñs. q: gr̃a ducit ad gl'iam. Notandũ aũt q̃ gr̃a ſumitur m'ltipl' vt notat archi. Poſt alexan. ſuꝑ. c. gr̃a. j. q. j. Primo mõ dr̃ gr̃a donũ dei increatuʒ qd gratis dat̃ nob. i. ip̃e ſpũſſc̃tus. gratis dãs de quo pt̃ itelligi illd apl'i. Gr̃a dei ĩ me vacua nõ fuit. Secũdo dr̃ gr̃a donũ ĩ nob ɔcreatũ. j. q. ſum⁹ ad ẏmaginẽ dei: ⁊ hoc cõe omĩb; hominibus. de qua pt̃ intelligi illd apl'i. gr̃a dei ſemꝑ in me manet. Nõ. n. pt̃ hoc tolli cũ naturale ſit Tertĩo dr̃ gr̃a donũ infuſũ a deo. faciẽs aĩaʒ deo gratã. ⁊ opa ei⁹ meritoria: de qua dr̃ ad Ro. vj Gr̃a dei vita et̃na. ſ. habet̃. Quarto dr̃ gr̃a prim⁹ effect⁹ gr̃e ꝑdicte p⁹ lapſũ. i. remiſſio pctõrũ. ⁊ ſic ſumit̃ ĩ p̃ncipio eplaꝝ pauli cũ dicit̃. Gr̃a nob ⁊ pax a deo p̃re ⁊c̃. dicit glo. i. remiſſio pctoꝝ ⁊ recõciliatõ ad deũ. Quinto dr̃ gr̃a p̃m⁹ habit⁹ ṽtutis. in q̃ maĩfeſtat̃ gr̃a. i. fides. Ad heb. vl't. Optimũ ẽ gr̃a ſtabilire cor. glo. i. vt habeatis fidẽ ꝑfectã. Sexto dr̃ gr̃a donũ ꝑrogatiue gr̃e ſeu dignitatis. vt ſacer ordo. j. ad thi. iiij. Noli negligẽ grãm q̃ data ẽ tibi. ꝑ ĩpoſitõez man⁹ p̃ſbiterij. Et de hac intelligit̃ illud capi. j. q. j. gr̃a. Septimo dr̃ gr̃a gr̃e ſignũ ſeu gratis data. vt ꝓphia. opatõ miracloꝝ ⁊ hmõi de q̃. j. ad Cor. xij. Diuiſiões grãꝝ ſũt idẽ vero do⁹ ⁊c̃. Illa. n. opa ſũt ſigna q̃ in tali ſit gr̃a. nõ tñ ſꝑ poſito ſigno ponit̃ res. Octauo dr̃ gr̃a qd̃cũq; donũ alteri coĩcatũ. nõ tñ oĩb;: ſiue tẽporale vt diuitie. ſiue ſpũale vt ſcia. Et de hac dr̃. j. pe. iiij. Unuſq̃ſq; ꝓut accepit grãz. ĩ alterutrũ illã admĩſtrãtes. vt boni diſpẽſatores m'tiformis gr̃e dei. Nono dr̃ gr̃a vita et̃na. quia maxĩe g̃tis dat̃. iuxta illd Jo. j. De plenitudĩe ei⁹ nos oẽs accepim⁹. grãz ꝓ gr̃a. glo. i. grãm glorificatõis ꝓ gr̃a ſc̃tificatõis. ⁊ Zacha. iiij. Exeq̃bit grãz gr̃e. Decio dr̃ gr̃a q̃dã ṽt⁹ moralis q̃ a p̃his dr̃ g̃titudo. ſ. de bñficijs receptis. apl's. In oĩb; grãs agite. Undecio dr̃ gr̃a beniuolẽtia alic⁹ ad alteꝝ. Sic dr̃ ĩ geñ. q̃ ioſeph ĩuenit grãz corã dño ſuo. ⁊ poſtea corã principe carceris. Ad oĩa iſta pt̃ adaptari illd. ij. ad Corin. vj. Hortamur vos ne in vacuuʒ grãm dei recipiatis. De noe etiã dicit̃ Geñ. vj. q̃ inuenit graciã coram dño. i. beniuolentiam.

De eſſentia gracie. Capitulum ſecũduʒ.

Gracia gratũ faciẽs. eſt quedã q̃litas ſeu hit⁹ ſupnat̃al'. infuſa a deo ĩ eſſẽtia aĩe vt ĩ ſbo. ſine merito creature: realit̃ differẽs a ṽtutib; infuſis. faciẽs creaturã deo g̃tã. ⁊ opa ab ipa ꝓcedẽtia vite et̃ne meritoria. Ubi p̃mo ſciẽduʒ ſm tho. p̃ma ſcde. q. cx. ar. j. q̃ gr̃a ſm cõem modũ loquẽdi ẽpl' ɔſueuit accipi. Prio mõ ꝓ dilectõe alic⁹. ſic ɔſueuim⁹ dicẽ. Iſte miles hr̃ grãz r̃gis. i. rex hr̃ eũ g̃tũ ⁊ amat. ſm q̃ dr̃ Geñ. xxxix. q̃ dñs dedit grãz ioſeph ĩ ɔſpectu p̃ncipis carceris. Secũdo mõ ſumit̃ ꝓ aliq̃ dono g̃tis dato. ſic ɔſueuim⁹ dicẽ. Ego facio tibi talẽ grãz ꝓpt̃ qd dr̃ Eccl'i. xxix. Grãz fideiuſſoris ne obliuiſcaris. i. ſuitiũ fideiuſſoris. Tertĩo mõ ꝓ recõpẽſatõe bñficij g̃tis dati: ſm qd dicimur grãs hr̃e ꝓ bñficijs. ad qd etiã apl's hortat̃ dicẽs. In oĩb; grãs agite. Hoꝝ triuz ſcdm dependet ex p̃mo. Ex amore. n. quẽ aliq̃s hr̃ ad aliũ. ⁊ g̃tũ hr̃ ꝓueit. q̃ dat ſibi aliqd donũ gratis. Ex ſcdo ꝓcedit terciũ. q: ex bñficijs g̃tis receptis. ɔſurgit grãꝝ actõ. Q̃ñtũ ad duo vltima maĩfeſtũ ẽ. q̃ gr̃a poĩt aliq̃d ĩ eo q̃ grãz accipit p̃mo. ſ. ip̃m donũ g̃tis datũ. ſcdo ipi⁹ recognitõez. Sʒ q̃ñtũ ad p̃mũ ẽ dr̃a inter grãz dei ⁊ g̃tiã hoĩs. Nã q: bonũ creature ẽ ex volũtate diuina: iõ ex dilectõe dei q̃ vult creature bonũ. profluit aliqd bonũ ĩ creatura. Sʒ volũtas hoĩs mouet̃ ad amãdũ ex bono p̃exiſtẽte ĩ reb;. Et inde ẽ. q̃ dilectõ hoĩs nõ totalit̃ cãt bonitateʒ rei. ſʒ p̃ſupponit eã ĩ toto vel ĩ pte. Pʒ igit̃ q̃ quãlibʒ dei dilectõez ſequit̃ aliqd bonũ ĩ creatura creatũ. ſʒ q̃nq; nõ tñ dilectõni et̃ne bonũ coeternũ. ſʒ ſm h⁹ boni differentiã differens.

Conſideratur dilectio dei. §. j.

ad creaturã duplex. Una q̃dẽ coĩs ſm quã diligit oĩa q̃ ſũt vt dr̃ Sap̃. xj. Alia ſpãl' ſm quaʒ ꝑbit creaturã rõnalẽ ſup̃ ɔditõez nature. ⁊ pticipatõnem diuini boni. Et ſm hãc dilectõz dr̃

de⁹ aliquē diligē ſimpl'r qꝛ ſm hāc dilectōz vult de⁹ ſimpl'r creature bonū etnū qđ ē ipē. ſic igr̄ ꝑ hoc ꝙ dr̄ hoīez grāz dei hr̄e. ſignificat̄ qđdā ſupnat̄ale a deo ꝓueniēs i hoīe. Qn̄qȝ tn̄ grā dei dr̄ ipa etna dei dilectō: ſȝ de grā hituali q̄ ē in hoīe nūc ē ſmo. q̄ grā dr̄ qꝛ ḡtis dat̄. a deo ſine meritis recipiētis. Grā aūt tertō mō acce pta. ſ. ꝓ recognitōe bn̄ficij eſt vt⁹ moralis. de q̄ ſupra in ti. de iuſticia in ca. de gracia.

Qꝫ aūt grā ſit quedā qua//. §. ij.

litas i aīa oñdit̄ ꝑ hoc qđ dic glo. ſup illđ ps. Exilaret facie i oleo. Grā ē nitor aīe ſcēm ꝯſi liās amorē. Nitor at̄ aīe ē qdaȝ q̄litas ſic pul critudo corpis ē q̄litas. Sȝ ꝓ h⁹ declaratōe di cit b. tho. pma ſcđe. q. cx. ar. ij. ꝙ vt dictū ē i eo q̄ dr̄ grāz hr̄e. ſignificat̄ eſſe qđā effect⁹ ḡtuite volūtatis dei. Ex ḡtuita at̄ volūtate dei hō iu uat̄ dupl'r. Uno mō inq̄tū aīa hoīs a deo. ad aliqđ ꝯgſcēdū volēdū vel agēdū illumiat̄. Et hoc mō ipe ḡtuit⁹ effect⁹ i hoīe. nō ē q̄litas ſed qđā mot⁹ aīe a deo. Alio mō adiuuat̄ hō ex ḡ tuita dei volūtate. ſm ꝙ aliqđ hituale donū a deo aīe infūdit̄. Et hoc iō. qꝛ nō ē ꝯueniēs ꝙ de⁹ min⁹ ꝓuideat his q̄s diligit ad ſupnaturale donū. ꝙ̄ creaturis q̄s diligit ad naturale bonū ꝯſequēdū. Creaturis at̄ naturalib⁹ ſic ꝓuidit. vt nō ſolū moueat eas ad act⁹ nat̄ales: ſed etiā largit̄ eis formas ⁊ ꝟtutes q̄ſdaȝ naturales. q̄ ſūt pncipia actuum. vt ſm ſeipas inclinēt̄ ad hmōi mot⁹. Et ſic mot⁹ q̄b⁹ a deo mouēt̄. fiūt creaturis generales ⁊ faciles. ſm illđ Sap. viij Diſponit oīa ſuauit̄. multo igr̄ illis q̄s mouet ad ꝯſequēdū bonū ſupnat̄ale etnū. infūdit a liquas formas ſeu q̄litates ſupnat̄ales: ſm q̄s ſuauiter ⁊ pmpte ab ipo moueāt̄ ad bonū et nū ꝯſequēdū. Et ſic donū grē q̄litas qđaȝ eſt. Agit aūt grā i aīaȝ ꝑ modū cauſe formalis. ſi cut albedo facit albū. ⁊ iuſticia iuſtū. Et ſm ꝙ aīa impfecte pticipat diuinā bonitatē ipa pti cipatō dine bonitatis q̄ eſt grā. ipfectiori mō hȝ eē i aīa ꝙ̄ aīa i ſeipa ſubſiſtat. Eſt tn̄ grā no bilior ꝙ̄ natura anime. inq̄tum eſt expreſſio vel pticipatō diuine bonitatis. non autem ꝙ̄ tum ad modum eſſendi.

Qꝫ grā differat a ꝟtutib⁹. §. iij.

infuſis pbat̄ ꝑ hoc. qꝛ fides ⁊ ſpes poſſūt hr̄i ſi ne grā. qđ eē nō poſſȝ ſi idē eſſent cū ea. Et de caritate dic Aug⁹. ꝙ grā ꝑuenit caritatē. Sȝ ſi idē eſſȝ cū ea. nō poſſȝ ꝑuenire. Pro c⁹ decla ratōe dic tho. pma ſcđe. q. cx. ar. iij. ꝙ qđā po ſuerūt idē eē grāz ⁊ ꝟtutē ſm eſſētiā. ſȝ ſolū ſm rōnē differre: qꝛ grā dr̄ ſm ꝙ facit hoīez ḡtuȝ deo. vel qꝛ ḡtis dat̄. Uirt⁹ autē dr̄ ſm ꝙ pficit hoīez ad bn̄ opandū. Et hoc videt̄ ſenſiſſe mgr̄ in. ij. ſentē. Si q̄s recte ꝯſideraret rōnem ꝟtutis hoc ſtare nō pt̄. qꝛ vt dic phs in. vij. phicorū. Uirt⁹ ē diſpoſitō pfecti. Dico aūt pfecti qđ eſt diſpoſitū ſm naturā. Ex q̄ pȝ ꝙ ꝟt⁹ vniuſcu iuſqȝ rei dr̄ in ordie ad aliquā naturā pexiſtē tē. qn̄. ſ. vnūqđqȝ ſic ē diſpoſitū ſic ꝯgruit na ture ſue. Manifeſtuȝ ē aūt. ꝙ ꝟtutes acq̄ſite ꝑ actus hūanos ſūt diſpoſitōes quib⁹ homo con ueniēter diſponit̄ in ordie ad naturaȝ qua eſt homo. Uirtutes aūt infuſe diſponūt hoīez al tiori modo ⁊ ad altiorē finē. Un̄ etiā optȝ ꝙ in ordine ad altiorē. hoc aūt ē in ordine ad natu ram diuinā pticipatā ſm ꝙ dr̄. j. pe. ij. Maxi ma ⁊ p̄cioſa nobis pmiſſa donauit. vt per hoc efficiamur diuine nature ꝯſortes. Et ſm acce ptionez hui⁹ nature. dicimur regenerari in fi lio dei. Sicut igit̄ lumē naturale ratōnis ē ali quid preter virtutes acquiſitas. que dicuntur in ordine ad ipm lumē naturale: ita ⁊ ipm lu men gracie qđ eſt pticipatō diuine nature. eſt aliquid preter ꝟtutes infuſas que a lumine il lo deriuant̄ ⁊ ad illud ordinant̄. Unde apl's ad ephe. v. Eratis aliqn̄ tenebre: nunc aūt lux in domino. vt filij lucis ambulate. Sicut enī vir tutes acquiſite pficiūt hominē ad ambulan dum lumini naturalis ratōis ꝯgruenter: ita ⁊ virtutes infuſe pficiūt hominē ad ambulan dum ꝯuenienter lumini gracie. Qꝫ aūt Aug⁹. in li. de ſpiritu ⁊ lr̄a nomīat fidem ꝑ dilectōez opantē graciā: hoc nō eſt quia gracia ſit fides ſed quia actus fidei per dilectōez opantis ē p̄ mus actus. per quem gracia gratū faciēs ma nifeſtatur. Reducitur aūt gracia ad pmā ſpe ciem qualitatis. Nec tn̄ eſt idem quod virtus. ſed habitudo quedam que ſupponitur virtuti bus infuſis. ſicut earum principium et radix.

Eſt aūt ipſa gracia in eſ//. §. iiij.

ſentia anime ſicut in ſubiecto nō in potentia aliqua anime. qđ patȝ: quia ꝑ graciā regene ramur in filios dei. Sed generatō prius termi natur ad eſſentiā ꝙ̄ ad potentias. Pro cui⁹ de claratōne dicit tho. pma ſcđe. q. cx. arti. iiij. ꝙ ſi gracia eſſet idem qđ virtus tunc oporteret eam ponere in potentia anime. Sed ſi differt realiter: vt dictū eſt. tunc nō poteſt eſſe in po tencijs ſed ē in eſſentia. Sicut ergo gracia eſt prius ꝟtute: ita optet ꝙ habeat ſuū ſubiectuȝ prius potētijs anime. ſ. ꝙ ſit in eſſentia anime Sicut enī per potentiā intellectiuā homo pti cipat cognitōnem diuinā per virtutem fidei: et per potentiā voluntatis amorem diuinum per virtutem caritatis: ita etiaȝ per naturam anime pticipat ſm quādaȝ ſimilitudinē natu ram diuinā. per quādaȝ regeneratōnez ſeu re creatōnem. Et ſicut ab eſſentia anime effluūt ei potētie. que ſunt principia opum: ita ⁊ gra tia ipſa effluūt virtutes in potentias anime. per quas potentie mouent̄ ad actus virtutū. Et ſm hoc gracia comparat̄ ad voluntatem. vt mouens ad motum. Et ſic gracia eſt princi pium meritorij operis mediantib⁹ virtutib⁹.

De diuiſione gracie. Capitulū tercium.

Quadruplex reperitur diuiſio grē. Pria ē in grāz gratuȝ faciētē ⁊ ḡtis datā. Secunda ē in opātē ⁊ coopātē. Tercia ē i ꝓueni

entem ⁊ ſubſequentē. Quarta diuiſio grē gratis date in nouē genera grāꝝ. ¶ Et p̄ma ē diuiſio realis. Pro cui⁹ ꝺclaratōe dicit tho. p̄ma ſcđe. q. cxj. Q꞉ cū grā ad hoc ordinet̄ vt hō reducat̄ in deū ordine quodā: hoc qđ qdā reducant̄ ī deū ꝑ alios. ſm̄ hoc ē duplex grā. Una ꝑ quā ipē hō ꝯiungit̄ deo. ⁊ ſic ē grā gratū faciens. Alia ꝑ quam vnus hō coopat̄ alteri vt reducat̄ in deū: hmōi aūt donū vocat̄ grā gratis data. quia ſuꝑ facultatē nature. ⁊ ſup̄ meritum ꝑſone homī ꝯcedit. Sed quia nō dat̄ ad hoc vt homo ipē iuſtificetur. ſed potius vt ad iuſtificatōnem alterius coopetur: ideo nō vocatur gratuꝫ faciens. Et de hac apl̄us. j. ad Cor. xij. Unicuiqꝫ datur manifeſtatō ſpirit⁹ ad vtilitatem. ſ. alioꝝ. de prima aūt dicit̄ ad eph. j. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Ad hoc facit qđ dicit Greg⁹ ſuꝑ ezech. de pe. diſ. ij. Poteſt diſcurſus atqꝫ mobilitas ſpūs ſic intelligi In ſctōꝝ quippe cordib⁹ iuxta quaſdā ꝟtutes ſemꝑ manet. Iuxta quaſdā receſſurus venit ⁊ venturus recedit. In fide eīm ⁊ ſpe atqꝫ caritate et alijs bonis ſine quib⁹ ad celeſtem patriaꝫ nō poteſt ꝑuenire. ſicut ē hūilitas. caſtitas. iuſticia atqꝫ miſcđia: ꝑfectoꝝ corda nō deſerit. In ꝓphecie ꝟo virtute doctrine facundia ⁊ miraculoꝝ exhibitōne. electis aliqn̄ adeſt. aliqn̄ ſe ſubtrahit: hec ille. Prima bona ꝑtinent ad grām gratum facientem a qua fluūt. Secūda ad grām gratis datam vt patet inferius.

¶ Secūda diuiſio gracie ē .§. j.

in opantē ⁊ coopantē. q̄ trahit̄ ex ꝟbis augu. dicētis ī li. de libero arbitrio ⁊ grā. ⁊ ponit̄ ī. ij ſent. De⁹ coopando ī nobis ꝑficit. qđ opando incipit: q꞉ ipē vt velim⁹ opatur incipiēs. q̄ volentib⁹ coopat̄ ꝑficiēs. Opatōes aūt dei quib⁹ nos mouet ad bonū ad grāꝫ ꝑtinēt. Un̄ diuiditur in opantē ⁊ coopantē ipa grā. Pro cui⁹ declaratōe dīc tho. p̄ma ſcđe. q. cxj. ar. ij. Grā vt dictū ē ſupra dupl꞉ pt̄ intelligi. Uno mō ꝓ diuino auxilio. q̄ nos mouet ad bn̄ volendū ⁊ agendū. Alio mō ꝓ hituali dono nob̄ diuinit⁹ īdito. Utroqꝫ aūt modo grā ꝯuenīēter diuidit̄ in opantē ⁊ coopantē. Opatō eīm alicui⁹ effect⁹. nō attribuit̄ mobili ſed mouēti. In illo ḡ effectu ī q̄ ſolū mens nr̄a ē mota ⁊ nō mouēs opatio deo attribuit̄. ⁊ ſm̄ hoc dr̄ grā opans. In illo aūt effectu in q̄ mens nr̄a ⁊ mouet̄ ⁊ ſe mouet. opatō nō ſolū tribuit̄ deo ſed ⁊ aīe. Et ſm̄ hoc dr̄ grā coopās. Eſt aūt ī nob̄ duplex act⁹. Prim⁹ interior volūtatis. Et q̄tū ad iſtū actū volūtas ſe hȝ vt mota. de⁹ aūt vt mouēs: et p̄ſertim cū incipit bonū velle volūtas. q̄ p̄us malū volebat. Et iō ſm̄ q꞉ de⁹ mouet mētē ad hūc actū. dr̄ grā opans. Ali⁹ actus ē exterior. qui cū a volūtate imꝑet̄: etiā ꝯn̄s ē vt ad hunc actū opatō attribuat̄ volūtati. Et q꞉ ad hunc actū etiā deus nos adiuuat. ⁊ interius confirmando voluntatē vt ad actū ꝑueniat. ⁊ exterius facultatē opandi p̄bendo: reſpectu hui⁹ actus dr̄ grā coopans. Sic igit̄ ſi grā accipiat̄ ꝓ ḡtuita dei motōe. qua mouet nos ad bonuꝫ meritoriū. ꝯuenīēter etiā diuidit̄ grā ī opantē ⁊ coopantē. Si aūt accipiat̄ grā ꝓ habituali dono. ſic duplex ē grē effect⁹. ſic ⁊ cuiuſlibꝫ alteri⁹ forme: q̄ꝝ prim⁹ ē eſſe. ſecūd⁹ ē opatō. Sicut caloris opatio eſt facē calidū. ⁊ exterior calefactio. Sic ḡ grā habitualis inq̄tum aīam ſanat vel iuſtificat. ſiue gratuꝫ deo facit. dicit̄ grā opans. Inq̄tum ꝟo eſt p̄ncipiū operis meritorij. qđ etiā ex li. ar. ꝓcedit. ſic dicit̄ grā coopans. Eſt aūt eadē grā opans ⁊ coopans. ſed diſtinguit̄ ſm̄ diuerſos effect⁹. Et cuꝫ ꝑ grām iuſtificamur. de⁹ nō ſine nobis nos iuſtificat. q꞉ ꝑ motū liberi arbitrij duꝫ iuſtificamur. dei iuſticie ꝯſentimus. Ille tn̄ motus nō ē gracie cauſa. ſꝫ effect⁹. Un̄ tota opatō ꝑtinꝫ ad grāꝫ.

¶ Tercia diuiſio gracie eſt .§. ij.

in p̄uenīētē. ⁊ ſubſequētē. trahit̄ hec ex verbis p̄s. dicētis. Miſcđia ei⁹. ſ. dei p̄ueniet me. Et ī alio. p̄s. Miſcđia eius ſubſequet̄ me. Grā aūt dei ex miſcđia ei⁹ ꝓcedit. Et iō ꝯuenīēter ⁊ ipa grā diuidit̄ in p̄uenīētē ⁊ ſubſequētē. Pro cuius declaratōe dīc tho. p̄ma ſcđe. q. cxj. ar. iij. q꞉ ſicut grā diuidit̄ in opantē ⁊ coopantē ſm̄ diuerſos effect⁹: ita etiā in p̄uenientē ⁊ ſubſequētēꝫ q̄litercūqꝫ accipiat̄. ¶ Sūt aūt quinqꝫ effect⁹ grē gratū faciētis ī nobis. Prim⁹ eſt vt aīa ſanet̄. ſ. a pctō. Secūd⁹ ē vt bonum velit. Terci⁹ vt bonū qđ vult efficacit̄ opet̄. Quart⁹ vt hō ꝑſeueret. Quīt⁹ vt ad glīaꝫ ꝑueniat. Et iō grā ſm̄ q꞉ cāt ī nobis p̄mū effectū. dr̄ grā p̄ueniēs reſpectu ſecūdi effect⁹. Et ſm̄ q꞉ cāt ī nobis ſcđm effectū. dr̄ grā ſequēs reſpectu p̄mi effect⁹. Et ſicut vn⁹ effect⁹ ē poſterior vni effectui ⁊ prior alij effectui: ita grā pt̄ dici p̄ueniēs ⁊ ſubſequēs ſm̄ eūdē effectū reſpectu diuerſoꝝ. Et hoc ē qđ Aug⁹ dīc in li. de natura ⁊ grā. preuenit vt ſanemur. ſubſequit̄ vt ſanati vegetemur. preuenit vt vocemur. ſubſequit̄ vt glorificemur. ¶ Quis aūt effect⁹ grē poſſint eē infiniti numero. ſic ſūt infiniti act⁹ humani tn̄ oēs reducūt̄ ad aliqua determīata ī ſpē. Preterea oēs in hoc ꝯueniūt q꞉ vn⁹ aliuꝫ p̄cedit. Iſta etiā diuiſio grē in p̄uenīētē ⁊ ſubſeqn̄tē. nō ē diuiſio ſm̄ eſſentiā ei⁹: ſꝫ ſm̄ effect⁹ ei⁹ varios. De hac etiā Greg⁹ ſuꝑ ezech. ait. Semel ꝯcepta virtus ad ꝓfectum ducit̄. ⁊ vltro terra. ſ. cordis fructificat: quia p̄ueniente ſe ḡtia. mens homīs ſpontanea ad fructum boni opis aſſurgit. de pe. diſ. ij. dum ſanctam.

¶ De diuiſione grē gratis .§. iij.

date. q̄ diuidit̄ ī illa nouē de q̄b⁹ ait apl̄s. j. ad Cor. xij. Diuiſiōes grāꝝ ſunt: idē ꝟo dn̄s. Alij dat̄ ꝑ ſpm̄ ſmo ſapīe. alij ſmo ſcīe ſm̄ eundē ſpm̄. alij fides ī eodē ſpū. alij grā ſanitatū. alij opatō ꝟtutū. alij ꝓphetia. alij diſcretio ſpūum. alij genera linguaꝝ. alij inꝑ̄tatō ſmonū. Pro cui⁹ declaratōe dīc tho. p̄ma ſcđe. q. cxj. ar. iiij q꞉ gracia gratis data ordinatur ad hoc. q꞉ homo alteri coopetur vt reducat̄ in deū. Homo

aũt ad hoc opari nõ pt̃ interius mouẽdo hoc
em̃ ſolius dei ẽ. Sed ſolũ exteri⁹ dicẽdo vł ſua-
dendo. Et iõ gr̃a g̃tis data illa ſub ſe ꝯtinet q̃
bus hõ indiget ad hoc vt alteꝝ inſtruat ĩ reb⁹
diuinis que ſũt ſup̃ ratõez. Ad hoc aũt tria re
quirũt̃. Primo quidẽ vt homo ſit ſortitus ple-
nitudinẽ cognitõnis diuinoꝝ. vt ex hoc poſſit
alios inſtruẽ. Secũdo vt poſſit ꝯfirmare vł p
bare q̃ dicit. Tertiõ vt ea que ꝯcipit poſſit ꝯue
nienter auditorib⁹ ꝓferre. ¶ Q̃tũ igit̃ ad p̃mũ
tria ſũt neceſſaria ſicut etiã apparet ĩ magiſte
rio hũano. Primo q̃dez oꝫ q̃ ille q̃ debꝫ inſtru
ere aliquẽ in aliq̃ ſcĩa. vt p̃ncipia illi⁹ ſcie ſint
ei certiſſima. Et q̃tũ ad hoc ponit̃ fides. que ẽ
certitudo de inuiſibilib⁹ reb⁹. q̃ ſupponũt̃ vt p̃n
cipia ĩ catholica doctrina. Secũdo oꝫ q̃ doctor
ſe habeat recte circa ꝯcluſiões p̃ncipalis ſcie.
Et ſic ponit̃ ſ̃mo ſapie. q̃ eſt ꝯgnitõ diuinoꝝ.
Tertiõ oꝫ vt habũdet exẽplis ⁊ ꝯgnitõe effectu
um. p̃ q̃s ĩterdũ oꝫ maĩfeſtare cãs. Et q̃tũ ad
hoc ponit̃ ſ̃mo ſcie. que ẽ reꝝ hũanaꝝ ꝯgnitõ
q꞉ inuiſibilia dei p̃ ea q̃ facta ſũt intellecta cõ-
ſpiciunt̃. ¶ Q̃tum ad ſcđm ꝯfirmatõ eorũ q̃
ſubdunt̃ ratõez eſt p̃ argumẽta. In his autẽ q̃
ſũt ſup̃ ratõez diuinit⁹ reuelata. ꝯfirmatõ eſt
p̃ ea que ſũt diuine v̓tuti ꝓpria. Et hoc dupl'r.
Uno mõ vt doctor ſacre doctrine faciat. q̃ ſol⁹
deus facẽ pt̃ in opib⁹ miraculoſis. ſiue ſint ad
ſalutẽ corp̃is. ⁊ q̃tuꝫ ad hoc ponit̃ gr̃a ſanita
tum. Siue ordinent̃ ad ſolã diuine poteſtatis
manifeſtatõez. ſicut q̃ ſol ſtet. aut tenebreſcat.
aut q̃ mare diuidat̃ ⁊ hmõi. ⁊ q̃tuꝫ ad hoc po
nitur opatõ virtutũ. Secũdo vt poſſit manife
ſtare ea q̃ ſoli⁹ dei ẽ ſcire. ⁊ hec ſũt cõtingentia
futura. ⁊ q̃tum ad hoc ponit̃ ꝓphetia. Et etiã
occulta cordiũ. ⁊ q̃tum ad hoc ponit̃ diſcretio
ſpirituũ. ¶ Q̃tum ad terciũ. Facultas ꝓnun
ciandi pt̃ attendi vel q̃tum ad ydeoma ĩ quo
quis poſſit intelligi loquẽdo. ⁊ ſ̃m hoc ponũt̃
genera linguaꝝ. Uel q̃tum ad ſenſuꝫ eoꝝ que
ꝓferunt̃. ⁊ q̃tuꝫ ad hoc ponit̃ interp̃tatõ ſ̃mo
nũ. Et ſciendũ q̃ q̃uis oĩa bñficia nob̃ collata
a deo poſſint dici gr̃e. nõ tñ dicunt̃ ꝓprie gr̃e
gratis date. vt q̃ piſcator habundet ſ̃mone ſci
entie. ⁊ ſic de alijs. Fides etiã que hic ponitur
inter has gracias nõ eſt virtus illa theologica
qua iuſtificat̃ homo: ſed importat iſta quãdã
eminentẽ certitudinem fidei. ex qua homo fit
ydoneus ad inſtruendũ alios in his que ſũt fi-
dei. Q̃uis aũt gracia ſanitatũ ptineat ad ope
ratõnem virtutũ. i. miraculoꝝ: diſtinguit̃ ta-
men ab ea ⁊ ponit̃ ſp̃alis gracia. q꞉ habet ſp̃a
lem ratõez inducendi ad fidez: q꞉ magis reddi
tur quis ꝓmptus ad fidẽ recipiendã p̃ bñficiũ
corp̃alis ſanitatis. q̃ p̃ opatõez v̓tutũ. Simi-
liter loqui varijs linguis ⁊ interp̃tari ſ̃mones
q̃uis videat̃ ptinẽ ad ſ̃monẽ ſcie vel ſapie: ha
bent tñ ſp̃ales rõnes mouẽdi ad fidẽ. ⁊ ideo po
nunt̃ diſtincte ab illis. Sapia aũt ⁊ ſcĩa hic nõ
ꝯputant̃ inter gr̃as g̃tis datas. ſ̃m q̃ enume-
rant̃ int̃ dona ſpũſſcĩ: put. ſ. mens eſt bene ⁊

ꝓmpte mobilis a ſpũſcõ. ad ea que ſũt ſapie
⁊ ſcientie. Sic em̃ ſunt dona ſpũſſcĩ. ſed ſ̃m q̃
importat quãdã habundantiã ſcie et ſapie. vt
homo poſſit nõ ſolũ in ſeip̃o recte ſap̃e de diui
nis: ſed etiã vt poſſit alios inſtruere ⁊ contra-
dicentes reuincere: ſic ponũtur inter gracias
gratis datas ſermo ſapientie et ſcientie.

¶ **Cõparãdo aũt adinuicẽ. §. iiij.**

grãs g̃tis datas. ad grãꝫ gratũ faciẽtẽ: nobili-
or ⁊ p̃fectior ẽ gr̃a gratũ faciẽs. Uñ ap̃ls. j. ad
Cor. xij. Enumeratis g̃cijs g̃tis datis. ſubdit.
Adhuc excellẽtiorẽ vobis viã demonſtro. Lo-
quẽs de caritate q̃ ꝓcedit a gr̃a g̃tũ faciẽte. et
hoc ſic ꝓbat tho. in p̃ma ſcđe. q. cxj. ar. v. Una
queqꜫ v̓tus tãto excellẽtior ẽ. q̃to ad altius bo
nũ ordinat̃. Semp̃ aũt finis potior ẽ his que
ſũt ad finẽ. Gr̃a aũt gratũ faciẽs. ordinat ho-
minẽ imediate ad ꝯiunctõem vltimi finis ſeu
ꝯſecutõez. Gr̃e aũt gratis date. ordinãt homi
nem ad quedã p̃paratoria finis vltimi: ſicut p̃
ꝓpheciam ⁊ miracula ⁊ alia hmõi. homines in
ducunt̃ ad hoc q̃ vltimo fini ꝯiungant̃. Et iõ
multo eſt excellẽtior gr̃a gratũ faciens. q̃ gra
tis data. Si p̃ grãm gratis datã: puta ꝓphetã
do. miracula faciendo. poſſet hoc agere in alte
ro. vt talis grãm gratũ facientẽ conſequeret̃:
tunc eſſet excellentior gr̃a gratis data. Sicut
excellentior eſt claritas ſolis illuminantis. q̃
corporis illuminati. Sed p̃ grãm gratis datã
homo nõ pt̃ cauſare in alio ꝯiunctionez eius
ad deũ. quã ipſe habet p̃ graciã gratũ facientẽ
ſed cauſat quaſdaꝫ diſpoſitõnes ad hoc. ¶ Et
gracie gratis date ſũt ꝯmunes bonis ⁊ malis.
qđ deus p̃miſit ſ̃m Auguſ. ne nimis appeteren
tur. ⁊ in eis p̃fectõ hominis extimaret̃: ⁊ non
eas habẽdo homo ĩ ſe multũ deiceret̃. Faciũt
em̃ habentẽ ea multũ eſſe ĩ oppinione hominũ
⁊ honore. ⁊ ab imp̃fectis appetũt̃. Sed grã gra
tum faciens eſt ſolũ in bonis ⁊ p̃ducẽs ad glo-
riam. ⁊ ideo pre omnib⁹ reb⁹ magis appetenda
⁊ carpienda vt donũ optimum. Et ad hoc fa-
cit quod ait Aug⁹. j. q. j. Multe ſunt opatõnes
ſpũſſancti. quas ap̃lus cum quodã loco cõme
moraſſet ita cõcluſit. Hec oĩa opatur vnus
atqꜫ idem ſpũs. diuidens ſingulis prout vult.
Cum g̃ aliud ſit ſacramẽtũ qđ habere ſymon
magus potuit. Aliud ꝓphia que etiaꝫ ĩ malis
homĩb⁹ fieri ſolet vt ĩ ſaul. Aliud opatio ſpũs
ſcĩ quã niſi boni hẽ nõ poſſũt. i. caritas. nec
quilibet hẽtici ⁊ ſciſmatici accipiãt. caritas q̃
operit multitudinẽ pcc̃oꝝ. donũ eſt catholice
vnitatis ⁊ pacis. nec eius in omnib⁹. quia nec
eius ſunt omnes: hec ille. Caritas aũt ſicut et
omnes alie v̓tutes fluũt a gr̃a. ſicut radij a ſo
le. Unde ⁊ dicitur Eccĩ. Gracia dei ſicut para-
diſus bñdictõis. Sic em̃ ĩ paradiſo terreſtri e-
rãt multe arbores fructuoſe p̃ducẽtes ſuauiſſi
mos. ⁊ ĩ medio lignũ vite: ita gr̃a g̃tũ faciens
ꝯtinet ſeu p̃ducit oẽs v̓tutes. ex q̃b⁹ ꝓcedunt
fruct⁹ ſuauiſſimi bonoꝝ opum. ⁊ vt principa-
lior immediate virtus caritatis.

¶De cauſis gracie. Capitulum quartum.

CAuſatur aūt gr̄a ſolum
a deo principaliter. Ad quā requi
ritur preparatō ex pte homīs: que
tamē preparatō nō neceſſitat deuz
ad dandū eam. Eſt aūt maior in vno q̄ i alio.
Nec tn̄ ſciri poteſt p certitudinē ſi habet. Pri
mū oſtēdit ex auctoritate p̄s. dicentis. Graci
am ⁊ gloriam dabit dn̄s. Hoc autē ſic probat
tho. p̄ma ſcd̄e. q. cxij. arti. j. Nulla res agē po
teſt vltra ſuā ſpeciez. quia ſemp oportet q̄ cauſa
ſit potior effectu. Donū aūt g̃cie excedit oēm
facultatē nature create: cum nihil aliud ſit q̄
pticipatō diuine nature que excedit omnē ali
am naturam. Et ideo impoſſibile eſt q̄ aliqua
creatura cauſet grām. Sz neceſſe eſt. q̄ ſol⁹ de
us deificet cōicando ↄſortiuz diuine nature. p
quā dei ſilitudinis pticipatōez habeam⁹. Si
cut ē impoſſibile q̄ aliq̄d igneat niſi ſol⁹ ignis
Qz aūt dr̄ Jo. j. Gr̄a ⁊ veritas p ihm xp̄m fa
cta ē. verū eſt p̄ncipalit̄: tn̄ v̄tute ſue diuinita
tis. nō ab hūanitate. Nā cū hūanitas ſm dam̄
ſit vt qōdam organū deitatis: ſicut inſtrumen
tum nō agit actōne ppria: ſed v̄tute principalis
agentis. Sic hūanitas xp̄i nō cauſat in nobis
p̄ncipaliter grāz ſed v̄tute deitatis adiūcte. ex
qua actōnes hūanitatis xp̄i ſūt nobis ſaluta
res. Similiter etiā p ſacr̄a noue legis que de
riuātur a xp̄o. cauſat in nobis gr̄a inſtrumē
taliter: p̄ncipaliter aūt p v̄tutē ſpūſſc̄ti. ¶ Qz
aūt dicant̄ angeli purgare. illumiare. ⁊ pfice
re angelos inferiores ⁊ etiā homines ſm dyo
niſiū: hoc nō eſt intelligendū. q̄ faciant iuſti
ficando vel cauſando grām. quia hoc: vt dictū
ē ſolius dei ē. ſed ē hoc p modū cuiuſdā inſtru
ctionis. Vn̄ ⁊ ip̄e dyoni. dicit q̄ iſta purgatō.
illumiatō ⁊ pfectō. nō eſt aliud q̄ diuine ſcien
tie aſſūptō. ⁊ ē vna opatō realiter. Sz triplex
ponit̄ pp̄t diuerſos reſpectus. Purgatō quidē
dr̄ inq̄tū tollit vt ſcia. Illuminatō inq̄tū ↄfor
tat ⁊ roborat intellectū illuminati. ſicut cali
dum appropinquās ad ignē ↄfortat̄ ⁊ auget̄ i
eo calor. Perfectō v̄o inq̄tū habet̄ noticia de
eo qd̄ prius nō habebat̄: ſicut in illuminatōne
aeris inq̄tum remouent̄ tenebre. pt̄ dici pur
gatio. inq̄tum recipit̄ lumē in aere illumiatō
inq̄tum aliquid coloratū cernit̄ ab homine p
fectio. In manne datōne ſine diſcrimie vl̄ ſex
us vel etatis. gomor ſinguli equaliter college
runt. Vn̄ apparet xp̄i indulgentiā ⁊ celeſtē g̃
tiam poſtmodū ſecuturā. equaliter omnib⁹ di
uidi. ſine ſexus varietate. ſine annoꝝ diſcrimi
ne. ſine acceptōne pſone. ſup omnē dei popu
lum ſpiritualis gracie munus infūdi. ſ. a deo
hec Ciprianus. de conſe. diſ. iiij. nec quēq̄. Idē
in dicto ca. Si dies omnib⁹ equaliter naſcitur
⁊ ſi ſol ſuper omnes pariter equali luce diffun
dit: q̄tomagis ſol xp̄c ⁊ dies verus in eccleſia
ſua lumē vite etne pari equalitate largit̄. hec
ille. Qd̄ videtur intelligendū ex pte ſe pparan
tium. ⁊ facientiū equalem preparatōnem.

¶Qntum ad ſecunduz. ſ. de .§. j.
preparatōne ad grām q̄ requirat̄. ptz ex eo qd̄
dr̄ amos. iiij. Preparare in occurſū dei tui iſrt̄
Et. j Re. vij. Preparate corda vr̄a dn̄o. Pro c⁹
declaratōne dicit tho. p̄ma ſcd̄e. q. cxij. q̄ vt di
ctū eſt ſup̄. Gr̄a dupl̄r accipit̄. Vno mō p ha
bitaculi bono. Alio mō p auxilio dei. mouen
tis aiaz ad bonū. Primo modo accipiendo pre
exigitur ad grām aliqua gracie preparatō: q̄a
nulla forma poteſt eſſe niſi in materia diſpoſi
ta. Sz ſcd̄o modo accipiendo grām. ſ. pro auxi
lio dei mouentis animā ad bonū: ſic nulla pre
paratio requirit̄ ex pte homīs. quaſi preueni
ens diuinum auxiliū: ſed potius quecūq3 pre
paratō in homine eſſe poteſt. eſt ex auxilio dei
mouentis animā ad bonū. Et ſm hoc ip̄e bo
nus motus liberi arbitrij quo quis preparat̄
ad gr̄e donū ſuſcipiendū: eſt actus liberi arbi
trij moti a deo. Et q̄tum ad hoc dr̄ hō ſe p̄pa
rare ſm illud puer. xvj. Hōis ē p̄parare aiaz.
Et ē a deo p̄ncipalit̄ mouente liberū arbitriū
Et ſm hoc dicit̄ a deo voluntas hominis pre
parari. ⁊ greſſus hominis dirigi. ¶ Sciendū
etiam q̄ duplex eſt preparatō homīs ad grati
am. Vna eſt que ē ſimul cuz gr̄e infuſione. Et
talis preparatio eſt meritoria: nō quidē gracie
que iam habet̄: ſed gr̄e que nondum habet̄. i.
augmentatōnis eius. Eſt alia preparatō que ē
gr̄e gratū facientis: que tn̄ ē a deo mouēte ſed
nō ſufficit ad meritū hoīs nondū p grām iuſti
ficato: qr nullū meritū pt̄ eſſe niſi ex gr̄a. Idē
iſta preparatō ad donū gr̄e recipiendū nondū
habite. contingit dupliciter. Cum enī vt dictū
eſt. ſit a deo p̄ueniente ⁊ mouēte voluntatē ho
minis ad bonū. Qn̄q3 deus mouet hominē ad
bonū. non tn̄ pfectū: ⁊ talis preparatō p̄cedit
grām gratuz facientem etiam tpe. Sicut mo
uet frequēter pmanentes in peccato. ad faciē
dum elemoſinas. ieiunia. oratōes ⁊ hmōi. Si
cut mouit Augu. ante ↄuerſatōez ad audien
dum predicatōes Ambroſij. exhortatōes ſim
pliciani. exēpla antonij. Vn̄ dr̄ de pe. di. v. Ad
monemus de pſeuerāte in odio vel alio crimi
ne. q̄ q̄cq̄d boni poterit faciat. ſ. elemoſinas ie
iunia. orōnes ⁊ hmōi. vt de⁹ ei⁹ cor illuſtret. ſ.
p grām gratū faciētē. Qn̄q3 v̄o de⁹ ſtatim mo
uet hoīez ad pfectū bonū. ⁊ ſubito homo acci
pit grāz. vnde dr̄ Eccl̄i. xj. Facile eſt in oculis
dei ſubito honeſtare paupem. Et Jo. vj. Om̄is
qui audit a patre ⁊ didicit venit ad me. Sicut
accidit in Saulo. qui cum actu pſequeret̄ ec
cleſiā ⁊ iter ageret ad capiendū xp̄ianos: ſbi
to luce circūfultus recepit grām Act̄. ix. Cuz
g̊ a deo ſit iſta preparatō. nō refert q̄ fuit ſta
tim vel paulatim. Agens enī infinite virtutis
deus. ſicut exigit materiā vel diſpoſitōez mate
rie. q̄ſi p̄ſuppoſitā ex alteri⁹ cauſe actōe: ita nō
eget tpe. ſed in ſubito poteſt materiā diſpone
re ⁊ formā introducere: ⁊ etiā prius tpe diſpo
nere materiā paulatine. ⁊ poſtea formā indu
cē. ſicut in ſanitate ↄtingit que aliq̄n paulati

introducit: aliqñ ĩ ſubito ĩ ſanatōe miracłoſa

Quantum ad tercium ſcʒ q̄ .§. ij.
p̄paratō homĩs ad grāʒ. nō neceſſitat ad grāʒ
ptʒ hoc ex eo q̄ hō ꝯparat̄ ad deū. ſicut lutuʒ
ad figulū. ſm illō Hiere. xviij. Sicut lutuʒ in
manu figuli: ita ⁊ vos in manu mea ait dñs.
Lutū aūt nō accipit ex neceſſitate formā a fi
gulo. q̄tūcūq; ſit figuratū. Pro cui⁹ declaratō
ne dic tho. p̄ma ſcđe. q. cxij. ar. iij. q̄ p̄paratio
hoīs ad grāʒ ē a deo ſicut a mouēte. ⁊ a libero
arbitrio ſicut moto. Poteſt igit̄ gracie conſi‑
deratō dupliciter accipi. Uno modo put eſt a
libero arbitrio. ⁊ ſm hoc nullā neceſſitatē ha
bet ad gracie ꝯſequutōeʒ: quia donū grē exce‑
dit omnē preparatōeʒ v̄tutis hūane. Alio mō
pt̄ ꝯſiderari ſm q̄ eſt a deo mouente. ⁊ tūc ha
bet neceſſitatē ad id ad qđ ordinat̄: non quidē
neceſſitatem coactionis. ſed infallibilitatis:
quia intentō dei deficere nō pt̄ ſm qđ dic Au‑
guſ. de p̄deſtinatōne ſanctoꝝ. q̄ p bñficia dei li
berant̄ certiſſime quicūq; liberant̄. Uñ ſi ex ĩ‑
tentōne dei mouentis eſt. q̄ homo cui⁹ cor mo
uet grāʒ ꝯſequat̄: infallibiliter illā ꝯſequitur.
ſm illō Jo. vj. Omĩs qui audit a p̄re ⁊ didicit
venit ad me. Qđ aūt dicit glo. ad Ro. v. Deus
recipit eū qui ꝯfugit ad ſe. alit̄ eſſet in eo iniq̃
tas: intelligitur de illo qui confugit ad eum p
actum liberi arbitrij. iam p graciā informati
quem ſi non recipet. eſſet contra iuſticiā quaʒ
ipſe ſtatuit. Et ſciendū q̄ defectus gracie pri‑
ma cauſa ē ex nobis. Sed collatōis grē prima
cauſa ē ex deo. ſm illō Oſee. xiij. Perditō tua
iſrahel tm̄ ex te. ex me auxilium tuum.

Quantum ad quartū ſcʒ q̄ .§. iij.
nō ſit in oībꝫ eq̄liter grā. manifeſtat̄ ex hoc qđ
dic apl'ſ ad ephe. iiij. Unicuiq; vr̄m dat̄ ḡtia
ſm mēſurā donatōis xp̄i. Sʒ qđ mēſurat̄. non
eq̄lit̄ dat̄ ⁊c̄. Et hoc ſic declarat tho. p̄ma ſcđe
q. cxij. arti. iiij. Habit⁹ duplicē habitudinē h̄re
pt̄. Unū ex p̄te finis vel obi: ſm qđ dr̄ vna v̄‑
tus nobilior altera. qꝛ ad maius bonū ordina‑
tur. Alio mō ex p̄te ſbi. qđ magis vel min⁹ p‑
ticipat habitū inherentē. Scđm ḡ p̄mā habi‑
tudinē. grā nō pt̄ eſſe maior et minor: qꝛ ḡtia
ſm ſui rōnem. ꝯiungit hoīeʒ ſūmo bono qđ ē
deus. Sʒ ex parte ſubiecti pt̄ ſuſcipe magis ⁊
minus. put. ſ. minus vel p̄fectius illuſtratur
a lumine gracie vnus q̄ alius. Cui⁹ diuerſita‑
tis ratō eſt. ex aliqua p̄te preparātis ſe ad gra
ciaʒ. Qui em̄ ſe magis ad gratiā preparat ple
niorē grām recipit. Sed ex hac p̄te non poteſt
accipi prima ratō diuerſitatis hui⁹. qꝛ prepa‑
ratō nō eſt hoīs niſi inq̄tū liberū arbitriū ei⁹
preparat̄ a deo. Uñ p̄ma cauſa hui⁹ diuerſita‑
tis eſt ex p̄te dei. qꝛ diuerſimode ſue grē dona
diſpenſat. ad hoc q̄ ex diuerſis gradibꝫ grē pul
critudo eccl'ie ꝯſurgat ⁊ p̄fectō. Sicut etiaʒ et
diuerſos gradus rerū inſtituit vt eſſet p̄fectū
vniuerſū. Unde apl'ſ ad ephe. iiij. enumeratis
pluribꝫ gracijs: ſubdit. ad ꝯſumatōeʒ ſanctoꝝ
edificatōeʒ corp̄is xp̄i. Quod aūt dr̄ Sap. vj.
Equaliter ip̄i eſt cura de omnibꝫ. nō intelligi‑
tur q̄ det dona grē equaliter. ſicut nec nature
gradus: ſed qꝛ vnico actu ⁊ ſimplici. maiora ⁊
minora diſpenſat. Ciprianus. de ꝯſe. di. iiij. ſic
ait. Plane eadem grā ſpūalis. q̄ a baptiſmo e‑
qualiter a credentibꝫ ſumit̄. in ꝯuerſatōe atq;
actu nr̄o poſt modum vel minuit̄ vel auget̄.
vt in euāgelio dñico. Cū ſemen equaliter ſemi
natur. ſed p varietate terre. aliud abſumitur
id eſt deꝑditur. aliud in multiformē copiā vel
xxx. vel. lx. vel centeſimū fructū exuberat cu‑
mulatū: hec ille. Sʒ qđ dicit equalit̄ dari grā
intelligit̄ in p̄uulis verū ſm ꝯmunē legē. Se‑
cus p priuilegiuʒ vt nicholao ⁊ al'. In adultis
autem quo ad facientes equalem preparatio‑
nem. Et qđ dicit grām minui. intelligitur quo
ad feruorem. Nam quo ad habitum nō minui
tur per mortale: ſed corrumpitur.

Quantum ad quintū ſcʒ .§. iiij.
q̄ nō ſciri poſſit certitudinalit̄ ſi hō h̄t grām.
Probat̄ p hoc qđ ſcribit̄ Eccꝰ. ix. Nemo ſcit
an odio vel amore ſit dignus. Sʒ grā dei eſt
q̄ facit hoīeʒ dignū amore dei. ḡ ⁊c̄. Pro hui⁹
declaratōe ſciendū. q̄ tripl'r pt̄ aliquid cogno‑
ſci. Uno mō p reuelatōeʒ. Et hoc mō pt̄ quis
ſcire ſe h̄re grām. Reuelauit hoc deus aliqñ ex
ſpeciali priuilegio aliquibꝫ: vt ſecuritatis gau
dium in hac vita in eis incipiat. ⁊ ꝯfidentius
⁊ fortius magnifica op̄a ꝓſequātur. ⁊ mala vi
te preſentis ſuſtineant. Sicut paulo dictū eſt
ij Cor. xij. Sufficit tibi grā mea. Et abrahe fu
it dictū. Nunc cognoui q̄ timeas deū Geñ. xx
ij. id eſt cognoſcere te feci. Et loquit̄ de timore
caſto. qui nō eſt ſine grā. Secūdo mō pt̄ aliq̃d
p ſeipſum ⁊ certitudinalit̄ ꝯgnoſci. Et ſic nul
lus pt̄ ſcire ſe h̄re grām. Et ratō eſt. quia certi
tudo nō pt̄ haberi de aliquo. niſi poſſit diiudi‑
cari per ꝓpriū principiū. Sic em̄ certitudo ha
betur de ꝯcluſionibꝫ demōſtratiuis. p indemō
ſtrabilia vniuerſalia principia. Nullus autem
pt̄ ſcire ſe h̄re ſciaʒ alicui⁹ ꝯcluſionis. ſi princi
pium ignoraret. Principiū aūt grē ⁊ obm̄ ei⁹
eſt ip̄e deus. qui ꝓpter ſui excellētiam ē nobis
ignot⁹. ſm illō Job. ix. Si venerit ad me nō
videbo eū: ſi aūt abierit nō intelligā. Et iō hō
nō pt̄ p certitudinē diiudicare ſi habet grām
ſm illud. j Cor. iiij. Sed neq; meip̄m iudico.
qui aūt iudicat me dñs ē. Tertō mō ꝯgnoſcit̄
aliq̃d cōiecturaliter ⁊ p aliqua ſigna. Et hoc
modo pt̄ aliquis cognoſcere ſe habere grām.
inq̄tum. ſ. p̄cipit ſe delectari ⁊ ꝯtēnere res mū
danas. ⁊ inq̄tū nō ē ꝯſcius alicui⁹ pcc̄i morta
lis ſm quē modum pt̄ intelligi illō Apoc. ij.
Uincenti dabo māna abſconditū. quod nemo
nouit niſi qui accipit: qꝛ ille qui accipit. p q̄n
dam experientiā dulcedinis nouit. quam non
experit̄ qui nō accipit. Iſta tñ ꝯgnitō ip̄fecta
eſt. Unde et apl'ſ poſtq̄ dixit. Nihil mihi con‑
ſcius ſum ſubdit. Sed non in hoc iuſtificatus
ſum. quia vt dicit̄ in p̄s. Delicta quis intelli‑

git ab occultis meis mūda me. hec tho. Jtē3 q2
actus virtutū infuſarū que ꝓcedūt a grā. ſunt
oīno ſimiles actibꝫ ꝓcedentibꝫ a virtutibꝫ acq̄
ſitis: ideo ꝗuis videat quis ſe facere opa iuſti
tie. miſcđie. caritatis. penitentie. nō pt̄ ſcire ꝑ
certitudinem ſi tales actus procedunt a virtu
tibus infuſis vel acquiſitis. Unde nec ex hoc ꝙ
habeat graciam cognoſcere poteſt.

De neceſſitate gracie. Capitulum. V.

Gracia dei a deo eſt ho-
mini neceſſaria ꝙ ſine ea non pt̄
dei p̄cepta ſuare. nec vitā eternā3
mereri. nec reſurgē a pctō nec ab-
ſtinere a pctō. Sed nec pt̄ ꝑ ſe p̄parare ſe ad
grām. Nec poſtꝗ eā ꝯſequutus ē. pt̄ bonū fa-
cere. ⁊ vitare pctm̄ ſine auxilio grē. nec ꝑſeue
rare. Poteſt tn̄ ſine grā cognoſcē veritatē mĺ
tarū rerū. ⁊ facē aliq̄ bona naturalia. ⁊ diligē
deū ſupꝰ oīa. Quantum ĝ ad p̄mū. ſ. ꝙ ſine grā
gratū faciente. nō pt̄ homo oīa dei p̄cepta im
plere. Probat̄ ꝑ Augu. qui dicit. Credere. ſ. ꝙ
poſſit quis mādata dei ſine grā implē. ꝑtinet
ad hereſim pelagianoꝝ. vn̄ de ꝯſe. di. iiij. dicit̄.
Placuit vt quicūq3 dixerit iō nobꝭ grā3 iuſtifi-
catōis dari. vt qđ iubemur ꝑ liberū facē arbi
triū. facilius poſſumus implē ꝑ grā3: tāꝗ ⁊ ſi grā
nō daret̄. nō quidē facile: ſed tn̄ poſſumus ⁊ ſine
illa implē mādata diuina. anathema ſit. Pro
cuius declaratōe dicit tho. p̄ma ſcđe. q. cix. arti.
iiij. ꝙ implē mādata legis ꝯtingit dupl'r. Uno
modo inꝗtum ad ſbam opis. vt. ſ. homo opet̄
iuſta. fortia ⁊ alia virtutū opa. Et hoc modo
in ſtatu nature integre potuit om̄ia mādata
legis implē. Alioqn nō potuiſſet in ſtatu illo
nō peccare: cū nō ſit aliud pctm̄ ꝗ tranſgredi
legē dei. Sz in ſtatu nature corrupte nō pt̄ i-
plere om̄ia mādata ſine grā ſanante. Qđ aūt
ait apl's ad Ro. Gentes que legē nō habēt. cū
naturaliter que legis ſūt implēt. ipi ſūt ſibi lex
intelligendū eſt ſm Augu. Gentes legē implē
ꝑ naturā ad vitā. ſ. ⁊ reformatā grā. Alio mo
do poſſunt impleri mādata legis nō ſolū ꝗtu3
ad ſbam opis: ſed etiā ꝗtum ad modū agendi
vt. ſ. ex caritate faciant. Et ſic nec in ſtatu na-
ture integre. nec in ſtatu nature corrupte pt̄
hō implere abſq3 grā mādata dei. Un̄ Augꝰ i
li. de correctōne ⁊ grā. cū dixiſſet ꝙ ſine gracia
prorſus bonū homīes faciūt: ſubdit. Nō ſolum
vt miniſtrāte ipa quod faciendū eſt ſciant. ve
rū etiam vt preſtante ipa faciant cū dilectōne
qđ ſciunt. Jndigent inſuꝑ i vtroq3 ſtatu auxi
lio dei mouentis ad mādata implēda. Nec eſt
ꝯtra qđ Hiero. dicit. Maledictus om̄is qui di-
cit deū aliqđ ipoſſibile p̄cepiſſe. Sed ipoſſibile
videt̄. qđ ꝑ ſe homo facē nō pt̄. vt mādata ſer-
uare. Nā id qđ poſſumus cū auxilio diuino. nō
ē nobꝭ oīno ipoſſibile. ſm illđ phi. in. iij. ethico
ru3. Qđ ꝑ amicos poſſumus. aliqualiter ꝑ nos
poſſumus. vn̄ et Hiero. ibi ſubdit. Sic fatemur
liberū eſſe arbitriū noſtrum. vt dicamus ſem-
per nos diuino auxilio indigere.

Quantum ad ſecūdū punctū. §. j.
ſ. ꝙ ſine grā nō poſſumus vitā eternā mereri. di
cit apl's ad Ro. vj. Grā dei: vita eterna. Qđ iō
dr̄ ſm glo. ibi: vt intelligamus deū ad vitā eter-
nam ꝓ ſua miſeratōe ꝑducē. Sic ĝ exponitur
vita eterna nobis dat̄ grā dei. i. ſuo munere.
Huius rō ē ſm tho. p̄ma ſcđe. q. cix. ar. v. Quia
actus ꝑducentes ad finē. oꝑtet fini eē ꝓportio-
natos. Nullus aūt actus excedit ꝓportōnē p̄nci-
pij actus ſui. Et iō videmus i naturalibꝫ. ꝙ nul-
la res ꝑficē pt̄ effectū ꝑ ſuā opatōe3. qui exce-
dat virtutē actiuā. Sz ſolū pt̄ ꝑducē ꝑ opatō
nem ſuā effectū ſue v̄tuti ꝓportōnatū. Uita aūt
eterna ē excedēs ꝓportōe3 hūane nature. Et iō
hō ꝑ ſua naturalia nō pt̄ ꝑducē opa meritoria
ꝓportōnata vite eterne. ſz ad hoc exigit̄ altior
v̄tus q̄ eſt v̄tus grē. Et iō ſine ea nō pt̄ hō me-
reri vitā eternā: ſed pt̄ facē opa ꝑducentia ad
aliqđ bonū ꝯnaturale homī. ſicut laborare in
agro. comedē. bibē. hr̄e amicū ⁊ hmōi vt dicit
augꝰ. Qđ aūt dn̄s dicit Mat. xix. Si vis ad vi
tā ingredi ſua mādata: intelligēdū ē volūtate
ſua facē opa meritoria. ita tn̄ ꝙ ipa voluntas
prius p̄paret̄ ad hoc ꝑ grā3 vt dicit augꝰ. Jtē
ſi obiciat̄ ꝙ vita eterna ē vltimus finis homīs:
ſz q̄libꝫ res natural' ꝑ ſua naturalia pt̄ ꝯſequi
finē ſuū: ĝ mĺtomagis hō qui ht̄ altiora natu
ralia. debꝫ ꝑ ſe poſſe ꝯſequi finē ſuū. ſ. vitā et-
nā. Reſ. ꝙ hoc ē verū de fine ꝯnaturali rei. Sz
natura hūana ex hoc ꝙ ē nobilior. pt̄ ad altio
rem finē ꝑduci ꝗ naturalē ſibi. cuius ē vita eter
na. Sed indiget altiori auxilio ꝗ virtus natu
ralis ſua ſit. ſ. auxilio gracie.

Quantum ad terciū. ſ. ꝙ nō . §. ij.
pt̄ q̄s reſurgē a pctō ſine auxilio grē. ꝓbat̄ ſic
ꝑ tho. p̄ma ſcđe. q. cix. ar. vij. Pctm̄ tranſit a-
ctu ſz remanet reatu: ⁊ iō nō ē idem reſurgē a
pctō. qđ ceſſare ab actu pcti: ſed reſurgē a pec
cato. ē repari hoīe3 ab his q̄ peccādo amiſerat
Jncurrit aūt hō triplex detrimētū peccādo. ſ.
maculā. corruptōe3 naturalis boni. ⁊ reatum
pene. Maculā quidē inꝗtū priuat̄ q̄s decore ĝ
tie. ex deformitate pcti. Bonū aūt nature cor-
rūpitur. inꝗtū natura homīs deordinat̄ volū
tate homīs nō ſubiecta deo: hoc em̄ ordīe ſub
lato. ꝯn̄s ē vt tota natura homīs peccantis in
ordinata remaneat. Reatus pene ē. q2 peccā
do mortalit̄ meret̄ dāpnatōe3 eternā. Mani-
feſtum ē aūt ꝙ de ſingulis hoꝝ triū nō repare
tur niſi ꝑ deū. Cū em̄ decor grē ꝓueniat ex illu-
ſtratōe diuini lumīs. nō pt̄ talis decor in aīa
repari. niſi deo denuo illuſtrāte. Un̄ reqrit̄ ha
bituale donū qđ ē grē lumen. Similiter ordo
nature repari nō pt̄. vt. ſ. volūtas hoīs ſubici
atur deo. niſi deo voluntatē hoīs ad ſe trahen-
te. Similiter ⁊ reatus pene eterne remitti nō
pt̄. niſi a deo i quē ē offēſa ꝯmiſſa. ⁊ q̄ ē hoīu3
iudex. Et iō requirit̄ auxiliū grē. ⁊ ꝗtū ad ha
bituale donū. ⁊ ꝗtū ad interiorē dei motōnem
Qđ autē dr̄ ephe. v. Exurge a mortuis ⁊ illu-

minabit te xp̄c: nō ſic ē intelligēdū q̄ tota ex-
urrectō a pc̄o p̄cedat illuminatōez gr̄e: ſʒ qꝛ
cū hō ꝑ liberū arbitriū a deo motū ſurgē co-
natur a pc̄o. recipit lumen gr̄e iuſtificantis.

¶ Q̄tum ad quartū. ſ. q̄ ſi. §. iij.
ne gr̄a nō pt̄ hō a pc̄o abſtinē. Hoc ſic decla-
rat tho. ꝑma ſc̄de. q. cix. ar. viij. De hoīe poſſu
m⁹ loqui dupl̄r. Aut ſm ſtatū nature integre.
Aut ſm ſtatū nature corrupte. Et ſm ſtatuʒ
nature itegre poterat hō ſine dono gr̄e hitua-
li nō peccare. nec mortalit̄ nec venialit̄. qꝛ pec
care n̄ ē aliud q̄ recedē ab eo qđ ē ſm naturā
qđ vitare hō poterat i ſtatu nature itegre. nō
tn̄ hoc potero ſine auxilio dei i bono ꝯſuātis.
q̄ ſubtracto ip̄a etiā natura i nihilū decideret.
Sʒ in ſtatu nature corrupte. indiget hō gr̄a
hituali. natura ſanante ad hoc q̄ oīno a pc̄o
abſtineat. Hec ſanatō ꝑmo ſit i p̄ñti vita. ſm
mēte appetitu carnali nōdū totalit̄ repato. vñ
apl̄s in ꝑſona hoīs repati dic̄ Ro. vij. Ip̄e mē
te ſuio legi dei. carne aūt legi pc̄ti. In quo q̄dē
ſtatu pt̄ hō abſtinē a pc̄o mortali qđ ē i rōe.
Nō aūt pt̄ abſtinē ab om̄i pc̄o veniali. ꝓpter
corruptōez inferioris appetit⁹ ſēſualitatis. Et⁹
motus ſinglos rō repmere pt̄. ⁊ ex hoc habēt
rōnem pc̄ti ⁊ volūtarij. Nō aūt om̄s: qꝛ dum
vni reſiſtere nitit̄. fortaſſis ali⁹ inſurgit. Et qꝛ
ratō nō pt̄ ſemꝑ puigil eē ad hm̄ōi mot⁹ vitan
dos. Sic igr̄ anteq̄ ratō hoīs in q̄ ē pc̄m mor
tale repararet̄ ꝑ grāʒ iuſtificantē. pt̄ ſingula
pc̄ta mortalia vitare ⁊ ſm aliqđ tēpus. qꝛ nō
eſt neceſſe q̄ ꝯtinuo peccet in actu. Sʒ q̄ diu
maneat abſq3 pc̄o mortali eſſe nō pt̄. Ut eniʒ
dicit Greg⁹ ſuꝑ ezech. Peccatū qđ ꝑ penitētiā
nō diluit̄. mox ſuo pondere ad aliud trahit.
Et hui⁹ rō eſt. qꝛ ſicut rōni ſubdit̄ inferior ap
petitus: ita etiā rō debet ſubdi deo. ⁊ in ip̄o cō
ſtituere finē ſue volūtatis. Per finē aūt opor
tet q̄ regulent̄ om̄es actus humani. ſicut per
rōnis iudiciū regulari debent motus inferio-
ris appetitus. Sicut igr̄ inferiori appetitu nō
totaliter ſubiecto rōni. nō pt̄ eſſe quī inſurgāt
inordinati motus in appetitu ſenſitiuo: ita in
rōne hoīs nō ſubiecta deo ꝯñs ē. q̄ inſurgant
multe inordinatōes in ip̄is actib⁹ rōnis. Cum
eñ homo nō ht̄ cor ſuū firmatū in deo. vt pro
nullo bono ꝯſito vel malo vitando ab eo ſepa
ri velit: occurrūt multa ꝓpt̄ que ſequēda ⁊ vi-
tanda hō recedit a deo. p̄cepta eius ꝯtēpnēdo
⁊ ita peccat mortaliter. qꝛ in repētinis homo
opatur ſm finē preconceptū ⁊ habitū p̄exiſtē-
tem. vt ph̄s dicit in. iij. ethicor. q̄uis ex p̄me
ditatōe rōnis poſſit aliqđ agē p̄ter ordineʒ fi-
nis p̄concepti. ⁊ p̄ter inclinatōez habitus. Sʒ
quia homo nō pt̄ ſemꝑ eſſe in tali p̄meditatō-
ne. nō pt̄ ꝯtingere vt diu ꝑmaneat quin opet̄
ſm ꝯñtiam volūtatis deordinate a deo. niſi ci-
to ꝑ grāʒ reparet̄. Nec ē ꝯtra qđ dic aug⁹. ſ. q̄
nemo peccat i eo qđ vitare nō pt̄. Sʒ nō pt̄ ſi-
ne gr̄a pc̄m vitare. g̊ ⁊c̄. qꝛ pt̄ hō vitare ſin-
gulos act⁹ pc̄tor. ſʒ nō oēs niſi ꝑ grām. Et tñ
qꝛ ex ei⁹ defectu eſt. q̄ nō ſit preparat⁹ ad grāʒ
habendam. per hoc non excuſatur a peccato.
quia ſine gr̄a pc̄m vitare non poſſit.

¶ Q̄tum ad quintū. ſ. q̄ . §. iiij.
hō nō pt̄ ſe p̄parare ad grām ꝑ ſeip̄m. oñditur
per illud quod dicit̄ Joh. vj. Nemo pt̄ venire
ad me. niſi pater qui miſit me traxerit eū. hoc
aūt ſic declarat tho. prima ſc̄de. q. cix. arti. vj.
Duplex eſt preparatio volūtatis humane ad
bonum. Una qua preparat̄ ad bonū opandū
meritoriū ⁊ fruendū deo. Et talis preparatio
voluntatis nō poteſt eſſe ſine habituali dono
gracie. quod ſit principiū boni opis meritorij.
Alio modo pt̄ intelligi preparatio voluntatis
humane. ad ꝯſequendū ip̄m donuʒ habitualis
gr̄e. Ad hoc aūt q̄ ſe preparet volūtas ad ſu-
ſceptōez hui⁹ doni habitualis gr̄e. nō optet p̄-
ſuppone aliqđ aliud donū habituale i aīa. quia
ſic p̄cedetur in infinitū. Sed optet p̄ſuppone-
re aliqđ auxiliū dei gratuitū. mouētis interi-
us animā ſeu inſpirantis bonū ꝓpoſituʒ. His
igitur duob⁹ modis indigemus diuino auxi-
lio ad bene opandum. ¶ Q̄ aūt indigeamus
auxilio dei mouentis aīam oſtendit̄ ex hoc. q̄
cum deus ſit primū mouēs ſimpl̄r: ex ei⁹ motō
ne eſt. q̄ om̄ia in ip̄am ꝯuertāt̄ ſm coēm intē
tionē boni. ꝑ quā intendit vnūqđq3 aſſimilari
deo ſm modū ſuū. Uñ dyoni. dicit in li. de di.
no. q̄ deus ꝯuertit om̄ia ad ſeipſum. Sed ho-
mines iuſtos ꝯuertit ad ſeipſum ſicut ſpecia-
lem finem quē intendūt. ⁊ cui cupiunt adhe-
rere vt bono ꝓprio. ſm illud p̄s. Mihi autē ad
herere deo bonū eſt. Et ideo q̄ homo ꝯuertat̄
ad deū. hoc nō pt̄ eſſe niſi deo ꝯuertente ipſuʒ
ad ſe: hoc aūt eſt p̄parare ſe ad grām. quaſi ad
deum ꝯuerti: ſicut ille qui habet oculū auerſū
a lumine ſolis. per hoc ſe preparat ad recipien
dum lumen ſolis. q̄ oculos ſuos cōuertit ver-
ſus ſolem. Uñ pʒ q̄ nō pt̄ ſe p̄parare ad lumē
gracie recipiendū. niſi ꝑ auxiliū gracie interi
us mouētis. Nec eſt ꝯtra qđ dicit̄ zacha. j. Cō-
uertimini ad me. ⁊ ego ꝯuertar ad vos. Cōuer
ti nō eſt aliud q̄ ſe ad grām preparare. Uñ vi-
detur q̄ per ſe pt̄ preparare ſe. Al's quō impa-
retur quod nō eſſet in eius poteſtate. Nam cō
uerſio hominis ad deum fit ꝑ liberum arbitri
um. Et ſm hoc homi precipitur q̄ ſe ad deum
conuertat. Sed liberū arbitriū ad deū ꝯuer-
ti nō pt̄ niſi deo ad ip̄m ꝯuertēte illū. ſm illud
Hiere. xxxj. Cōuerte me dñe ⁊ ꝯuertar. qꝛ tu es
dñs de⁹ meus. Uñ cū dr̄ homo facē qđ in ſe ē
in preparādo ſe ad grām: dicit̄ hoc eſſe in po-
teſtate hominis ſm q̄ eſt motus a deo.

¶ Q̄tū ad ſextū. ſ. q̄ conſe- . §. v.
quut⁹ iā grāʒ hituale donū. adhuc īdiget auxi
lio gr̄e. ꝓut importat motionē interiorem dei
ad bonū. Qđ ſic declarat tho. ꝑma ſc̄de. q. cix.
arti. ix. Homo ad recte viuendū indiget dupl̄r
auxilio dei. Uno modo q̄tum ad donum habi-
tuale. per quod ſanat̄ natura hūana corrupta

ꝑ pcc̄m. ⁊ ſanata eleuet̄ ad faciendū opa vi
te eterne meritoria. que excedūt ꝓportōnez na
ture humane. Alio mō indiget auxilio gr̄e. vt
moueat̄ ad agendū. Quātū igit̄ ad primū auxi-
lium homo in gr̄a exiſtens. non indiget alio
auxilio. ſ. gracie habitualis. quaſi alio habitu
infuſo. Sed q̄tū ad ſcd̄m auxiliū vt. ſ. mouea
tur a deo ad recte agendū: ſic iam habens ha
bituale donū gracie. adhuc indiget tali auxi-
lio. Et hoc ꝓpter duo. Primo ratōe generali ꝓ
pter hoc. quia nulla res creata pt̄ in quēcūq̄
actum prodire niſi virtute motionis diuine.
Secūdo ratōe ſpeciali ꝓpter ꝯditionē humane
nature corrupte: que licet ꝑ grāᷓm ſanet̄ q̄tuz
ad mentē. remanet tn̄ in ea corruptō ⁊ impfe-
ctio q̄tum ad carnem. per quā ſeruit legi pec
cati. vt dicit̄ ad Ro. vij. Remanet etiam que-
dam ignorātie obſcuritas ī intellectu. ſcḋm quā
dicit̄ ad Ro. viij. Quid oremus ſicut optz ne
ſcimus. ꝓpter varios em̄ rerū euentus. Et q̄a
etiā noſipſos nō pfecte cognoſcimus. nō poſſu
mus ad plenū ſcire qḋ nobis expediat. Et ideo
neceſſe ē nobis. vt a deo dirigamur ⁊ protega
mur. qui oīa nouit. ⁊ oīa pt̄. Et ꝓpter hoc etiā
renatis in filios dei per graciaz ꝯuenit dicere
Et ne nos inducas in temptatōez. Et fiat vo-
lūtas tua ſicut in celo ⁊ in terra: ⁊ cetera que
ꝯtinent̄ in oratōe dn̄ica ad hoc ꝑtinētia. Nec
ex hoc q̄ poſt graciā habituale donū acceptuz
indigeamus auxilio dei nos mouentis ad bo-
num: poteſt ꝯcludi q̄ tale habituale donū ſit ī
uacuū. vl' impfecta gr̄a: quia etiā in ſtatu glo
rie qn̄ erit gracia ꝯſumata. homo diuino auxi
lio indigebit. ⁊ q̄tuz ad hoc etiā impfecta gr̄a
hoc oñdit. inq̄tū hoīez nō totaliter ſanat.

Quātum ad ſeptimū ſcz .§. vj.

q̄ in gr̄a ꝯſtitut⁹ indiget auxilio gr̄e: nō q̄dez
ꝓut ē donū hituale ipa gr̄a. ſꝫ ꝓut ē auxiliū di
ꝓtegens hoīez. Qḋ tho. declarat ſic p̄ma ſcḋe.
q. cix. ar. x. Perſeuerātia tripl'r dr̄. Uno mō ꝑ
ut ſignat habitū mentis. ꝑ quem homo firmi-
ter ſtat. ne moueat̄ ab eo qḋ eſt ſcḋm veritatem
ꝑ triſticias īruentes. Secūdo mō pt̄ dici pſeue
rantia habit⁹ quidā. ſcḋm quem homo habet ꝓ-
poſitum pſeuerandi in bono vſq̄ in finem. Et
vtroq̄ iſtorū modorum. ſemꝑ pſeuerātia ſimul
cū gr̄a infundit̄. ſicut ⁊ cetere virtutes. Ter-
tio mō dicit̄ pſeuerātia quedā bonitatis vſq̄
ad finē vite. Et ad talē pſeuerantiā habendaz
homo in gr̄a ꝯſtitut⁹ nō indiget aliqua hitua
li gr̄a: ſꝫ diuino auxilio ipm̄ ꝓtegēte ⁊ dirigē-
te ꝯtra temptatōnū ipulſus. Et ideo poſtq̄ ali
quis ē iuſtificat⁹ ꝑ grāᷓm. neceſſe ht̄ petere p̄di
cte pſeuerātie donū. vt. ſ. cuſtodiat̄ a malo vſ-
q̄ ad finem vite. Multis em̄ datur gracia qui
bus nō datur perſeuerare in gracia.

Qrtū ad octauū ſcz .§. vij.

q̄ ſine hituali dono gr̄e poſſum⁹ multa intelli
gere. Sꝫ nō ſine auxilio dei mouentis intelle-
ctū. Qḋ ſic declarat tho. p̄ma ſcḋe. q. cix. ar. j.

Sicut oēs mot⁹ corꝑales reducūt̄ i motū cele
ſtis corꝑis ſic in p̄mū mouēs corꝑale: ita oēs
motus. tā corꝑales q̄ ſpūales reducūt̄ ī p̄muz
mouēs ſimpl'r qḋ ē de⁹. Et iō q̄tūcūq̄ aliq̄ na
tura corꝑalis vl' ſpūalis ponat̄ pfecta. nō pt̄ i
ſuū actū ꝓcedere. niſi moueat̄ a deo: q̄ quidez
motō ē ſcḋm ſue ꝓuidētie rōez. nō ſcḋm neceſſita-
tem nature. ſic motō corꝑis celeſtis. Nō ſolum
aūt a deo ē oīs motō ſic a p̄mo mouēte. ſed ab
ipō etiā oīs formalis pfectō. ſic a primo actu.
Sic igit̄ actō intellect⁹ ⁊ cuiuſcūq̄ entis crea
ti. depēdet a deo dupl'r. Uno mō inq̄tū hꝫ for-
mam ꝑ quā agit. Alio mō inq̄tū ab ipō moue
tur ad agendū. Unaqueq̄ aūt forma indita re
bus creatis. a deo ht̄ efficatiā r̄ſpectu cuiuſdā
effect⁹ determiati. ī quē pt̄ ſcḋm ſuā ꝓprietatē. Ul-
tra aūt nō pt̄ niſi ꝑ aliquā aliā formā ſupad-
ditā. Sicut aqua nō pt̄ calefacē niſi calefacta
ab igne. Sic igit̄ intellect⁹ hūan⁹ ht̄ aliquam
formā. ſ. ipm̄ intelligibile lumē. qḋ ē de ſe ſuf-
ficiēs ad quedā intelligibilia ꝯgſcēda: ad ea. ſ
in quoꝝ noticiā ꝑ ſēſibilia poſſum⁹ deuenire.
Altiora ꝟo intelligibilia intellect⁹ hūan⁹ cogꝰ-
ſcere nō pt̄. niſi fortiori lumie gr̄e. vel ꝓphetie
qḋ dicit̄ lumē gr̄e inq̄tū eſt nature ſupaddi-
tū. Sic ḡ dicendū q̄ ad ꝯgnitōez cuiuſlibꝫ ve-
ri. indiget hō auxilio diuino: vt. ſ. intellectus
a deo moueat̄ ad ſuū actum. Non aūt indiget
ad cognoſcendū veritatē in omnibꝫ. noua illu
ſtratione. ſupaddita naturali illuſtratōni: ſed
in quibuſdā que excedunt naturalē cognitōez
⁊ tn̄ qn̄q̄ deus ꝑ ſuā grāᷓm miraculoſe inſtruit
aliquos de his. que per naturalē cognitōez ha
beri poſſunt. ſicut ⁊ qn̄q̄ facit miraculoſe que
dam que natura facere poteſt. Cum aūt dicit̄
q̄ omne verum a quocunq̄ dicatur eſt a ſpū-
ſancto ſcḋm Ambro. Intelligēdū ē hoc ſcḋm tho.
q̄ ē a ſpūſancto ſicut ab infundēte naturale lu
mē. ⁊ mouēte ad intelligendū ⁊ loquēdū veri-
tatē: nō autem ſicut in habitante ꝑ grāᷓm gra
tum facientē. vel ſicut largiente habituale do
num gracie. ſupadditum naturali lumini.

Demū q̄tū ad volēdū .§. viij.

vel faciendū bonū aliter indiget homo gracia
in ſtatu nature corrupte. Aliter indiguit in
ſtatu nature integre. Nam in ſtatu nature in-
tegre. indiget homo ꝟtute gratuita ſupaddita
virtuti nature. inq̄tum ad vnū. ſ. ad opandū
⁊ volendū bonum ſupnaturale. Sed in ſtatu
nature corrupte q̄tum ad duo. ſ. vt ſanetur. ⁊
vlterius vt bonū virtutis opetur meritorium
In vtroq̄ aūt ſtatu indiget homo auxilio di-
uino. vt a deo moueatur ad volendū et agen-
dum ſicut a primo mouente. Et ſic vtroq̄ mo
do poteſt intelligi illud Ro. ix. Non eſt volen-
tis neq̄ currentis: ſed dei miſerētis. Uelle eniz
⁊ opari meritorie eſt a deo. mediāte gracia ſua
gratum faciente. Uelle aūt ⁊ opari ea que ſunt
nature vel artis. vt edificare. plātare. intelli-
gere ⁊ hmōi. etiā in peccatoribꝫ eſt a deo vt p̄-
mo motore omnium ad agendum.

De effectu gracie opantis que eſt iuſtifica
tio impij. Capitulum ſextum.

Iuſtificatō impij que ē
effectus gr̄e opantis dr̄ a iuſticia.
Juſticia aū dr̄ tripl'r ſm tho. p̄ma
ſcd̄e. q. cxiij. ar. j. Uno mō ꝓut im-
portat rectitudinē ordināt̄ actū hoīs. in ꝯpa
tōne ad aliū ſingularē hoīez. Et ſic ē iuſticia ꝑ
ticularis ꝛ v̄tus cardialis. Secūdo mō ꝓut or-
dinat ſm rectitudinē actū hoīs in cōꝑatōe ad
bonū ꝯmune multitudīs. que dr̄ iuſticia lega
lis. Tertō mō dr̄ iuſticia ſm q̄ iportat rc̄titu-
dinē quādā hoīs i diſpoſitōe īterioris hoīs: ꝑ
ut. ſ. ſupremū hoīs ſubicit̄ deo. ꝛ inferiores vi-
res aīe ſubdunt̄ ſupreme. i. rōni. Et hāc iuſti-
tiaȝ phs. v. ethicoꝝ appellat methaforicā. Ab
hac igit̄ iuſticia tertō mō ſūpta. ſumit̄ iuſtifi
catio paſſiue accepta. ſ. ꝓ fieri iuſtū. nō ꝓ fa-
cere iuſtū. Et hoc etiā non ꝑ moduȝ ſimplicis
generatōnis: quia ſic etiā poſſet ꝯpetere ei qui
nō eſſet in pc̄to. dum iuſticiā acciꝑet a deo. ſic
adam in p̄ncipio accepit iuſticiā original'. cū
adhuc nō haberet pc̄m. ſȝ potuit peccare. Hu
iuſmōi iuſtificatō ī hoīe includit rōeȝ mot⁹ de
ꝯtrario ī cōtrariuȝ. Et ſic iuſtificatō importat
quādā trāſmutatōeȝ de iuſticie ſtatu. ad ſtatuȝ
iuſticie p̄dicte. Et de iſta iuſtificatōe h̄ agit̄ de
qua ad Ro. iiij. Ei aūt qui nō opatur creden-
ti autē in deū qui iuſtificat impiū. Et ad Ro.
viij. Quos vocauit: hos et iuſtificauit. In
hac em̄ iuſtificatōne impij ꝯcurrunt quatuor
ꝑ ordinem: ſimul quidē tempore. ꝛ ſi naturali-
ter ſeu ordine nature vnū precedat aliud. viȝ
gr̄e infuſio. motus liberi arbitrij ꝑ fidem for-
matā in deū. Terciū eſt mot⁹ liberi arbitrij in
pc̄ti deteſtatōeȝ. Quartū ē remiſſio culpe. que
ſm pe. de tarantaſia in q̄rto notant̄ in d. illo ꝛ
ſi nō dicto ordine. Cōmouiſti terrā tuam. ſ. tu
dn̄e: terrā. i. pc̄torē debitū terrenis. Et hoc mo
uendo liberū arbitriū ſuū totū in te. vt. ſ. in te
credat ꝛ te ſuꝑ om̄ia amet: ideo ꝯmouiſti dn̄e.
i. totuȝ mouiſti. Et ſi om̄is motus eſt a primo
mouente deo. modo ſpeciali ē hic mot⁹ ab eo.
ad ſe eum ꝯuertēdo qui prius erat auerſus. vn̄
Aug⁹ ait. Qui fecit te ſine te. non iuſtificabit
te ſine te: te. ſ. dirigente ad deum. Secundo di
cit. Conturbaſti eam. ſ. ꝑ motū ſui arbitrij in
deteſtatōeȝ pc̄ti: de qua turbatōne in alio. p̄s.
dicit penitens ip̄e. Anima mea turbata ē val
de. Cōturbaſti ait. i. totā ſimul turbaſti dolore
ꝯpunctōis. Oportet em̄ penitēteȝ ait Aug⁹. de
pe. di. vj. de om̄i pc̄to dolere ſimul. al's nō eſſet
penitēs: ſi volūtarie ꝑmanēt in aliq̄. nō iuſti-
ficaret̄. Terciū ē pc̄ti remiſſio qd̄ ibi notatur.
Sana ꝯtritōes ei⁹. Aīa em̄ ē ꝯtrita in malaȝ
ꝑte. i. quaſi tota deſtructa. fracta minutati in
diuerſas affectōnes per pc̄m. Qn̄ quis habet
magnā febrem vel aliam infirmitatē. totū cor
pus videtur tritum ꝛ fractum. Et ſic ꝑ pecca-
tum anima grauiter infirmata mirabilit̄ de-
bilitata eſt. et quaſi fracta inepta ad q̄cunq̄
bonū. Sed cum peccatū remittitur: ſanatur.
p̄s. Qui ſanat oēs infirmitates tuas. ꝛ modū
premittit. Qui ꝓpiciat̄ omnibꝫ iniquitatibꝫ tu
is. Quartū eſt gr̄e infuſio vnde iſta om̄ia ꝓce
dunt. qd̄ notat cuȝ dicit. Quia ꝯmota ē. ſ. a te
ꝑ illuminatōȝ gr̄e. Unde in figurā cū intrauit
ih̄s hieroſolimaȝ. ꝯmota eſt vniuerſa ciuitas
dicēs. Quis eſt hic Mat. xxj. Intrat dn̄s ih̄s ī
ciuitatem anime ꝑ grām. ꝛ om̄es ſenſus ꝛ affe
ctiones tunc mouentur ꝑ admiratōeȝ. Ratio-
nem autē quare iſta quatuor ponunt̄ in iuſti
ficatōne impij aſſignat Tho. p̄ma ſcd̄e. q. cx-
iij. arti. vj. dicens. Juſtificatio eſt quidaȝ mo-
tus quo anima mouetur a deo. a ſtatu culpe
in ſtatum iuſticie. In quolibet autem motu
quo aliquid ab altero mouetur tria requirū-
tur. Primuȝ eſt motus ipſius mouentis. Se-
cundo motus mobilis. Tertō conſumatō mo-
tus ſiue ꝑuentio ad finem. Ex ꝑte igit̄ motio-
nis diuine accipit̄ gr̄e infuſio. Ex ꝑte liberi ar
bitrij moti accipiuntur duo motus ipſius ſm
receſſū a termīo a q̄. ꝛ acceſſus ad terminū ad
quē. Cōſumatō aūt ſiue ꝑuentō ad terminum
hui⁹ motus. importat̄ in remiſſione culpe. In
hoc em̄ iuſtificatō ꝯſumat̄. ſm illō Iſa. xxvij
Hic eſt omnis fructus vt auferatur peccatū.

Que requiratur primuȝ ad §. j.
iuſtificatōeȝ impij ptȝ ꝑ id qd̄ ſcribit̄ ad Ro.
iij. Juſtificati gratis ꝑ grāȝ ip̄ius. Hoc aūt ſic
declarat tho. p̄ma ſcd̄e. q. cxiij. hō peccādo deū
offendit. Offenſa aūt non remittit̄ alicui. niſi
ꝓpt̄ hoc q̄ animus offenſi pacat̄ offendēti. Et
ideo ſm hoc pc̄m remitti dr̄. q̄ deus nob̄ paca
tur. Que quidē pax ꝯſiſtit in dilectōe. qua de⁹
nos diligit. Dilectō aūt dei q̄tū eſt ex ꝑte act⁹
diuini. ē eterna ꝛ imutabilis: ſed q̄tum ad ef-
fectum quē in nobis īprimit. qn̄q̄ interrūpit̄
ꝓut. ſ. ab ip̄o qn̄q̄ deficimus. ꝛ qn̄q̄ iterum re
cuꝑamus. Effectus aūt diuine dilectōnis ī no
bis qui ꝑ peccatum tollitur eſt gracia qua ho
mo fit dign⁹ vita eterna: a qua peccatuȝ mor-
tale excludit. Et ideo nō pt̄ intelligi remiſſio
culpe niſi adeſſet gr̄e infuſio. Et q̄uis ꝯtigat
aliq̄n apud hoīes. q̄ vnus homo aliquē nec di
ligit nec odit: tamen ſi eum offendat. q̄ ei di-
mittat offenſam. hoc nō pt̄ ꝯtingere niſi ex ſpe
tiali beniuolentia. Beniuolentia auteȝ dei ad
hominē reparari dicit̄ per donū gr̄e. Et iō li-
cet anteq̄ hō peccet. poſſit eſſe ſine culpa ꝛ ſi-
ne gr̄a. vt in ſtatu innocentie: tn̄ poſt peccatū
nō pt̄ eſſe ſine culpa. niſi ꝑ grām habeat. Iteȝ
q̄ deus nō imputet alicui pc̄m ſm illud. Bea
tus vir cui nō imputauit dn̄s pc̄m: importat
quēdaȝ gracie effectū in ip̄o cui⁹ peccatum nō
imputatur. Q; em̄ alicui non imputetur pec-
catum. a deo ex ſua dilectione procedit.

Que requiratur ad §. ij.
iuſtificationem impij motus liberi arbitrij in
deum. qui eſt per fidem formatam. patet per
illud quod dicit xp̄c Johannis ſexto. Omnis

qui audit a patre et didicit. venit ad me. Sed
addiſcere nō eſt ſine motu liberi arbitrij. Naȝ
diſcens ꝯſentit docenti. Et ꝙ ille ſit mot⁹ fidei.
oſtendit apl'ꝰ ad Ro. v. dicens. Juſtificati ex
fide pacem habeamus ad deū. ¶ Primū ſic de
clarat tho. vbi ſupra arti. iij. Juſtificatō impij
fit deo mouente hominez ad iuſticiam. Deus
autem mouet omnia. ſm modum ſuū. i. vniuſ
cuiuſqȝ rei. Sicut videmus in naturalibus. ꝙ
aliter mouenť ab eo leuia. aliter grauia: pro
pter diuerſam naturā vtriuſqȝ. Unde ⁊ homi
nes mouet ad iuſticiam ſm conditionem hu
mane nature. Homo autem habet ſm ꝓpriam
naturam. ꝙ ſit liberi arbitrij. Et ideo in eo qui
habet vſum liberi arbitrij. non fit motio a deo
ad iuſticiam. abſqȝ motu liberi arbitrij. Sȝ ita
infundit donū gracie iuſtificantis. ꝙ etiam ſi
mul cum hoc mouet liberum arbitrium ad do
num gracie acceptandū. in his qui ſunt motio
nis huius capaces. Unde ꝙ pueri in baptiſmo
iuſtificētur ſine motu liberi arbitrij. hoc eſt qꝛ
nondum ſunt capaces hui⁹ motus. Et ideo mo
uentur a deo ad iuſticiam per ſolam informa
tionē anime ipſoꝝ: quod nō fit abſqȝ ſacramē
to baptiſmi. Et apte: vt ſicut pc̄m originale a
quo iuſtificanť. nō ꝓpria volūtate ad eos pue
nit ad carnalē originē: ita etiā ꝑ ſpiritualē re
generatōez a xp̄o in eos gr̄a deriuať. Et ꝙ ſa
lomon dormiendo. vnde ⁊ ſine motu liberi arbi
trij. cōſequutus ſit donū ſapie vt pꝫ. iij Re. iij.
dicendū. ꝙ nō meruit nec accepit tūc ſapiētiā
ſed in ſōno declaratū eſt ei ꝙ ꝓpter p̄cedens de
ſideriū dareť ſibi ſapia. ¶ Eſt aūt iſte motus
liberi arbitrij in deū qui reqritur in iuſtificatō
ne motus ꝑ fidez. Et ratio eſt ſm tho. vbi ſup̄
arti. iiij. qꝛ deus mouet aīam hoīs in iuſtifi
catōne. ꝯuertendo eam ad ſeip̄m. Uñ dꝛ in p̄s.
ſm aliam lr̄am. Deus tu ꝯuerſus iuſtificabis
nos. Sȝ p̄ma ꝯuerſio mentis in deū fit ꝑ fidez
ſm illud ad heb. xj. Accedentē ad deū oȝ crede
re qꝛ eſt. Et ideo mot⁹ fidei requiriť ad iuſtifi
catōez. Requiriť aūt actus fidei in iuſtificatō
ne q̄tū ad hoc. ꝙ hō credat deū eſſe iuſtificato
rē hominū ꝑ miſteriū xp̄i. ſm illud ad Ro. iiij
Credēti ei qui iuſtificat impiuȝ. imputabiť ei
ad iuſticiā. Et qꝛ motus fidei nō ē ꝑfectus niſi
ſit caritate informatus: iō in iuſtificatōne im
pij cū motu fidei. eſt etiā motus caritatis. Mo
ueť aūt liberū arbitriuȝ in deū ad hoc. ꝙ ſe ei
ſubiciat. Unde etiā ꝯcurrit ſimul ⁊ actus timo
ris filialis. ⁊ actus humilitatis. Cōtingit em̄
vnū ⁊ eundē actū liberi arbitrij. diuerſaꝝ v̄tu
tum eſſe. ſm ꝙ vna impat et alia impať ꝓut
actus eſt ordinabilis ad diuerſos fines.

Requiritur ⁊ tercium in .§. iij.

iuſtificatōe. ſ. motus liberi arbitrij ī pc̄m de
teſtandū. iuxta illō p̄s. Dixi ꝯfitebor aduerſū
me iniuſticiā meā dn̄o: ⁊ tu remiſiſti impieta
tem pc̄ti mei. Uñ etiā Aug⁹. Nemo poſtꝙ̃ fue
rit ſue volūtatis arbiter ꝯſtitutus. pt̃ nouaȝ
inchoare vitā. niſi eum peniteat veteris vite.

de pe. diſt. j. tres ſunt. Et hoc ſic declarat tho.
vbi ſup̄ arti. v. Juſtificatō impij eſt quidā mo
tus. quo mouetur humana mens a deo a ſtatu
peccati in ſtatum iuſticie. Sicut aūt ſe habet
corpus aliqō motū localiter ab aliquo mouē
te ad duos terminos. ſ. a quo ⁊ ad quē: ita ſe
debet habere anima in motu iuſtificatōnis per
liberum arbitriū. Sed in motu locali corpoꝝ
manifeſtū eſt. ꝙ ita ſe habȝ corpus motū ꝙ re
cedit a termino a quo ⁊ accedit ad terminum
ad quem: ita ⁊ mens humana cū iuſtificatur.
oȝ ꝙ per motū liberi arbitrij recedat a pc̄o.
⁊ accedat ad iuſticiā. Receſſus auteȝ in motu
liberi arbitrij intelligitur per deteſtatōnem ſi
cut acceſſus intelligitur ꝑ deſiderium. Sic ḡ
oportet in iuſtificatōne impij ꝙ ſit duplex li
beri arbitrij motus. Unus quo tendat in dei
iuſticiam quaſi terminū ad quem. Alius quo
tendat in deteſtatōȝ peccati vt terminū a quo
recedit. ¶ Et ſi arguať in contrariū ſic. Si in
iuſtificatōne requiritur motus liberi arbitrij
ad deteſtatōȝ pc̄ti. cū oporteat ſingula deteſta
ri: tūc requireť magnū tempus ad recogitan
dū ſingula. cū tn̄ iuſtificatō fiat in inſtanti vt
diceť. Rñdit tho. ꝙ in tempore p̄cedente iuſti
ficatōneȝ. oȝ ꝙ homo ſingula pc̄ta que ꝯmiſit
deteſteť quoꝝ memoriā hť. Et ex tali ꝯſidera
tione p̄cedenti ſequūtur in anima quidaȝ mo
tus deteſtantes. Uniuerſaliter oīa pc̄ta ꝯmiſ
ſa. inter que etiā includunť obliuioni tradita.
Et qꝛ vt diciť. de pe. di. vij. Apud deuȝ nullas
patiť moras venie ꝯuerſio: cū ſubito quis con
teritur ⁊ iuſtificať. Debet tn̄ ſupuiuens ſingu
la peccata recogitare ⁊ deteſtari. ſm pe.

Ex predictis trib⁹ ſequi .§. iiij.

tur q̄rtū. ſ. pc̄oꝝ remiſſio. q̄ vtiqȝ ī inſtanti fit
ſic infuſio gr̄e. Uñ glo. ſuꝑ illō Act. ij. Fact⁹ ē
repēte de celo ſon⁹ tanꝙ̃ aduenientis ſp̄us vehe
mētis. dic glo. Neſcit tarda molimina ſp̄ūſſcī
gr̄a. Hoc ať ſic declarat tho. vbi ſup̄ arti. vij.
Tota iuſtificatō impij originaliť ꝯſiſtit ī infu
ſione gr̄e. Per eā em̄ liberꝝ arbitriū moueť. et
culpa remittiť. Gr̄e aūt infuſio fit in inſtanti
abſqȝ ſucceſſione. Cui⁹ rō eſt. qꝛ ꝙ aliq̄ forma
ſubito nō inp̄mať ſbo. ꝯtingit ex hoc ꝙ ſbm n̄
ē diſpoſitū. ⁊ agēs indiget tp̄e ad hoc ꝙ ſubie
ctū diſponat. Uñ videm⁹ ꝙ qꝛ diaphanū ē ſubi
to diſpoſitū ad recipiendū lumen. ſubito illu
minatur a corpore lucido in actu. Dictum eſt
autē ſupra. ꝙ deus ad hoc ꝙ graciaȝ infundat
anime. nō requirit aliquā diſpoſitōez niſi quā
facit. Facit aūt hmōi diſpoſitōez gr̄e. qn̄qȝ q̄
dem ſubito. qn̄qȝ quidem paulatim ⁊ ſucceſſiue
vt dictū eſt ſup̄. Qꝛ em̄ agens naturale nō poſ
ſit ſubito diſponere materiā. contingit ex hoc
ꝙ aliqua indiſpoſitō eius quod reſiſtit in ma
teria citi⁹ diſponiť. Cū igiť v̄tus diuina ſit in
finita. pť q̄ntācunqȝ materiam creatā ad for
mam diſponere: ⁊ multomagis liberū arbitriū
hominis cui⁹ motus poteſt eſſe inſtantane⁹ ſm
naturaȝ. Sic igiť iuſtificatō impij fit a deo in

inſtanti. Motus igiť liberi arbitrij ĩ iuſtifica-
tõne ꝯcurrẽs. eſt ꝯſenſus ad deteſtanduꝫ pc̃m
⁊ accedendũ ad deũ: qui quidez ꝯſenſus ſubito
fit. Cõtingit aũt ꝙ p̃cedit aliqua deliberatio.
que nõ ẽ de ſb̃a iuſtificatõis. ſꝫ via in iuſtifica
tõnem: ſicut mot⁹ localis ẽ via ad illumĩatõez
⁊ alteratõ ad generatõez. Liberũ etiã arbitri-
um in iuſtificatõe ſimul deteſtať pc̃m: ⁊ con-
uertit ſe ad deũ. ideo em̃ deteſtať pc̃m. quia ẽ
ꝯtra deum: ſicut corpus qđ mouetur ſimul re-
cedit a termino a quo. ⁊ accedit ad terminuꝫ
ad quẽ. ¶ Notandũ etiaꝫ ꝙ q̃uis iſta quatuor
ſint ſimul tẽpore. q̃m fiũt in inſtanti ordine tñ
nature. gr̃e infuſio que ẽ cauſa omniũ aliorũ
triũ ẽ prior. ſicut cauſa ẽ prior effectu. ⁊ hoc ex
ꝑte dei iuſtificãtis. Sed ex ꝑte hominis iuſti-
ficati videť prior remiſſio culpe. ꝙ̃ infuſio gr̃e
ordine nature. Dať exẽplũ in ſole. Nam ſol ꝑ
ſuã lucẽ opatur ad remouendũ tenebras. Et
ex ꝑte quidẽ ſolis prius ẽ illumĩare. ꝙ̃ remouẽ
tenebras. Ex ꝑte aũt aeris illuminãdi prius ẽ
purgare tenebras ꝙ̃ ꝯſequi lumẽ ordine natu
re. q̃uis ſimul ſint tempore. Et ſm̃ hoc intelli
giť illud Ambro. xxxij. q. j. Cũ renũciatur im-
probitati. ſtatim aſſiſtiť virtus. Egreſſus em̃
malitie. ṽtutis opatur ingreſſũ. Eodẽq; ſtudio
quo vitiuꝫ excluditur. innocentia copulatur.

¶ Notandũ autem ꝙ iuſti- .§. v.

ficatõ impij ẽ maximũ op⁹ dei. ſm̃ magnitudi
nem ei⁹ qđ fit. ⁊ eſt aliquo mõ miraculoſũ. Q̃-
tũ ad p̃mũ aliqđ opus dr̃ magnũ ex ꝑte modi
agendi: ⁊ ſic op⁹ creatõis ẽ maximũ. in quo ex
nihilo fit aliqđ. Secũdo mõ dr̃ opus magnuꝫ
ꝓpť magnitudinẽ ei⁹ qđ fit. Et ſm̃ hoc mai⁹ eſt
op⁹ iuſtificatõis impij. que termiať ad bonũ
eternũ diuine ꝑticipatõis. ꝙ̃ creatõ celi ⁊ terre
que terminať ad bonuꝫ nature mutabilis. Et
iđ cũ aug⁹ dixiſſet. ꝙ magis ẽ ꝙ ex impio fiat
iuſtus. ꝙ̃ creare celũ ⁊ terrã: q̃ſi rõnẽ aſſignãs
ſubdit. Celũ em̃ ⁊ terra trãſibit. Predeſtinato-
rũ aũt ſalus iuſtificatõ ꝑmanebit. Sciendum
etiã qđ magnuꝫ qđ fit dr̃ aliquid dupl'r. Uno
modo abſolute. Et hoc mõ donũ glorie ẽ mai⁹
dono gr̃e iuſtificãtis impiũ. Et ſic etiã ſc̃torũꝫ
gloriatõ. ẽ maius ꝙ̃ iuſtificatõ impij. Alio mõ
dr̃ aliqđ magnũ quãtitate ꝓportõnis. ſicut dr̃
mons ꝑuus ⁊ celũ magnũ. Et hoc mõ donum
gr̃e iuſtificãtis impiũ. ẽ mai⁹ ꝙ̃ donũ beatificã
tis iuſtũ: q; plus excedit dignitatez impij do-
num gr̃e. qui impius erat dignus pena. ꝙ̃ do-
num glorie dignitatẽ iuſti. qui ex hoc ip̃o ꝙ ẽ
iuſtificat⁹ ẽ dign⁹ gloria. vñ Aug⁹ ibidẽ dicit.
Iudicat qui pt̃. Utrum maius ſit angelos iuſtos
creare. ꝙ̃ impios iuſtificare. Certe ſi equalis ẽ
vtrũq; potẽtie: hoc tñ ẽ maioris miſcđie. vñ ⁊
p̃s. Miſeratões ei⁹ ſuꝑ oĩa opa ei⁹. Et in colle-
cta. De⁹ q̃ om̃ipotẽtiã tuã maxie pcendo ⁊ mi
ſerãdo manifeſtas ⁊c̃. Et bonuꝫ gr̃e vnius. eſt
maius ꝙ̃ bonũ nature vniuerſi. ¶ Quõ aũt ſit
iuſtificatõ miracl'oſa. ſic declarat. b. tho. vbi ſu
pra ar. x. Jn opib⁹ miracl'oſis tria poſſũt iue-
niri. quoꝝ vnũ ẽ ex ꝑte potẽtie agentis. quia.
ſ. ſola diuina ṽtute fieri poſſunt. Et hoc mo-
do tã iuſtificatõ impij ꝙ̃ creatõ mundi. ⁊ om̃e
opus qđ a ſolo deo fieri pt̃: pt̃ dici miracl'oſũ.
Secũdo in quibuſdã opib⁹ miraculoſis inue-
niť ꝙ forma inducta ẽ ſuꝑ naturalẽ potentiã
talis materie. Sicut ſuſcitatõ mortui ẽ ſupra
naturalẽ potentiã talis corꝑis. Et q̃tũ ad hoc
iuſtificatõ impij. nõ ẽ miracl'oſa. q; naturaliť
aĩa eſt gr̃e capax. eo em̃ ꝙ facta ẽ ad ymaginẽ
dei. ẽ capax gr̃e. Tertõ mõ in opib⁹ miraculo
ſis inueniť aliqđ p̃ter ſolitũ ⁊ ꝯſuetũ ordinem
cauſandi effectũ: ſicut cũ aliquis infirmus aſ-
ſequitur ſubito ſanitatẽ ꝑfectam. preter ſoli-
tum curſum ſanatõnis que fit a natura vl' ar
te. Et q̃tum ad hoc iuſtificatõ impij q̃ñq; ẽ mi
raculoſa q̃ñq; nõ. Eſt em̃ iſte ꝯmunis et ꝯſue-
tus curſus iuſtificatõnis. vt deo mouente in-
terius aĩam. homo ꝯuertať ad deum. Primo
quidem ꝯuerſione imꝑfecta. ⁊ poſtea deueniat
ad ꝑfectũ. vnde dr̃ de pe. di. ij. Nemo repẽte fit
ſũm⁹. ſed a minimis quiſq; inchoat vt ad ma-
iora ꝑueniat. Q̃ñq; ṽo tam vehemẽter de⁹ aĩaꝫ
mouet. vt ſtatim quãdã iuſticie ꝑfectõez aſſe-
quať: ſicut fuit in cõuerſione ſancti pauli. ad-
hibita etiam exterius miraculoſa ꝓſtratione.
Et ideo ꝯuerſio pauli tanq̃ miraculoſa in ec-
cleſia cõmemoratur celebriter.

¶ De merito q̃ ẽ effect⁹ gr̃e coopãtis. Ca. VII.

Meritũ hominis apud de-
um eſſe nõ poteſt. niſi ſm̃ p̃ſuppo-
ſitõnez diuine ordinatõis. vt. ſ. id
homo conſequatur a deo per ſuaꝫ
opatõez quaſi mercedẽ. ad qđ ei deus virtutez
opandi deputauit: mouens ſeipſum ad agen-
dum ꝑ liberum arbitriũ. Pro cuius declaratõ
ne dicit tho. p̃ma ſc̃de. q. cxiiij. arti. j. ꝙ meritũ
⁊ merces ad idem referunť. Id em̃ merces di-
citur qđ alicui recõpenſať ꝓ precio operis ſui
vel laboris. q̃ſi quoddã preciũ ip̃ius. Uñ ſicut
reddere iuſtũ preciũ ꝓ re accepta ab aliquo. ẽ
actus iuſticie: ita recõpenſare etiam mercedẽ
laboris vel opis alicui⁹. eſt actus iuſticie. Iu-
ſticia aũt eſt quedã equalitas. Et ideo iuſticia
ſimplex ẽ inter eos. inter quos ẽ equalitas ſi-
pliciter. Sed inter eos inter q̃s nõ ẽ ſimpliciť
equalitas. nõ eſt etiã ſimpl'r iuſticia. ſꝫ ſm̃ qđ
i. quidã modus iuſticie pt̃ eſſe. Sicut inter pa
trem ⁊ filium. vel inter dñm ⁊ ſeruũ nõ eſt iu-
ſtum ſimpl'r: ſed quidã modus iuſticie ꝓpter in
equalem diſtantiaꝫ eorũ. In his g̃ in quib⁹ eſt
ſimpliciter ratõ iuſti. eſt ⁊ ſimpl'r rõ mercedis
⁊ meriti. Sed in his in quib⁹ nõ eſt ſimpl'r rõ
iuſti ſꝫ ſm̃ quid. vt cõtingit inter equale mul
tum vt inter patrem ⁊ filium: ibi nõ eſt ſimpli
citer rõ meriti ⁊ mercedis. ſꝫ ſm̃ aliquẽ modũ
inq̃tum. ſ. ibi ſeruať rõ iuſticie aliquo modo.
⁊ ſi nõ ꝑfecte. Et ſic aliquid dr̃ mereri filius a
patre. ⁊ ſeruus a dño. Manifeſtum eſt autem
ꝙ inter deum ⁊ hominez eſt maxima ineq̃litas
quia in infinitũ diſtant: ⁊ totũ qđ eſt hominis

bonū.eſt a deo. Vn̄ nō pt̄ eſſe iuſticia hoīs ad
deū ex ſuis operibꝫ ſm abſolutā equalitatē. ſꝫ
ſm ꝓportionē quandā:inq̄tū.ſ.quilibet opat̄
ſm modū ſuū. Modus aūt ⁊ mēſura ꝟtus hūa
ne eſt a deo in hoīe. Et vt dictū eſt meritū ho-
minis apud deū eſſe nō pt̄. niſi ſm p̄ſuppoſitō-
nem diuine ordinatōis. Et ex hoc ſequit̄.ꝙ de
us ex operibꝫ nr̄is nō efficit̄ ſimpliciter debi-
tor nobis. ſed ſibipi̇.inq̄tum debituꝫ eſt vt ſua
ordinatō impleat̄. Ordinauit em̄ ꝙ homo faci
endo bona opa ꝑ liberū arbitriū. motum tn̄ ꝑ
graciā ſuam:ꝯſequat̄ vitam eternam. Cū em̄
coronat merita nr̄a. remunerat munera ſua:
quia.ſ.ipſe dedit virtutem operandi gratis.

De merito igr̄ hūano ſciē. .§.j.

dum primo.ꝙ ſine gr̄a mereri nullo modo ho
mo pt̄ vitā eternā in inocentia ꝯſtitutus. Ra
tio eſt ſm tho. p̄ma ſcd̄e.q.cxiiij.arti.ij. qꝛ ex
inſtitutōne diuine ꝓuidentie eſt.vt nihil agat
vltra virtutē ſuā. Sꝫ vita eterna eſt quoddaꝫ
bonū excedens ꝓportionē nature create.⁊ ex-
cedit ꝯgnitōeꝫ ⁊ deſideriū eius.ſm illō.j Cori.
ij.Oculus nō vidit nec auris audiuit.nec ī cor
homīs aſcendit.que p̄parauit de⁹ diligentibus
ſe. Et inde eſt ꝙ nulla natura creata eſt ſuffici
ens p̄ncipiū act⁹ meritorij vite eterne.niſi ad-
dat̄ aliq̄d diuinū ſupnaturale qd̄ gr̄a dr̄. Sed
ſi in hoīe addat̄ peccatū.vt ꝯtingit in om̄ibꝫ
natura viciata in adā ſaltim ꝑ originale:non
pt̄ q̄s mereri ſeu actū meritoriuꝫ agē.niſi pri⁹
excludat̄ pct̄m qd̄ fit ꝑ grāꝫ. Ad hoc pt̄ facere
qd̄ ait greg⁹.di.xl. Quelibꝫ occulta loca aīam
ſine gr̄a ſaluare nō poſſūt. Nā et loth in ciui-
tate inter peſſimos ſogdomitas iuſt⁹ fuit.ī mō
te peccauit.ſ.cū filiabꝫ. Sed q̄d iſta dicim⁹ cū
maiora nouerim⁹. Quid iocūdi⁹ celo.q̄d ſecu-
rius paradiſo. ⁊ tn̄ adā peccādo de ꝑadiſo ex-
pulſus ē.angel⁹ de celo eiect⁹.ſꝫ poſtea eū per
pct̄m amiſit. ¶ In gracia aūt ꝯſtitutus.mere
tur ꝑ opera ſua bona vitam eternam ex con-
digno ex ꝑte gr̄e. Ex congruo:ex ꝑte liberi ar
bitrij. Pro cui⁹ declaratōe dicit tho.p̄ma ſcd̄e
vbi ſupra arti.iij. Opus meritoriū pt̄ duplici-
ter cōſiderari. Vno mō ſm ꝙ ꝓcedit ex libero
arbitrio. Alio mō ſm ꝙ ꝓcedit ex gr̄a ſpūſſcti
Si ḡ cōſideret̄ ſm ſbam opis.vt ſm ꝙ ꝓcedit
ex libero arbitrio.ſic non pt̄ ibi eſſe ꝯdignitas
ꝓpt̄ maximā iequalitateꝫ. Et ſm hoc dicebat
apl's. Nō ſūt ꝯdigne paſſiōes hui⁹ tp̄is ad futu
ram gloriā.ſ.q̄tū ad ſbam opis. Sꝫ ē ibi ꝯgrui
tas ꝓpt̄ quādaꝫ equalitatē ꝓportōis. Cōgruuꝫ
em̄ videt̄ vt opanti ſm ſuā ꝟtutē.de⁹ ſm excel
lentiā ſue ꝟtutis recompenſet. Si aūt loqua-
mur de ope meritorio.ſm qd̄ ꝓcedit ex gracia
ſpūſſancti.ſic eſt meritoriū ex cōdigno. Sic eī
valor meriti attendit̄ ſm ꝟtutē ſpūſſancti mo
uentis nos in vitā eternā.ſm illō Jo.iiij. Fi-
et in eo fons aque ſaliētis in vitā eternā. At-
tendit̄ etiā preciū opis ſm dignitatē gr̄e. per
quā homo ꝯſors fact⁹ diuine nature adoptat̄ ī
filiū dei. Cui debet̄ hēditas ex ip̄o iure adopti

onis.ſm illud ad Ro.viij. Si filij ⁊ hēdes. Vn̄
gr̄a ſpūſſcti.⁊ ſi nō ſit ſilis glie in actu.ē tn̄ ſi-
milis in ꝟtute.ſic ⁊ ſemē arboris in quo ē vir-
tus ad totā arborē. Notandū etiā ſm tho.vbi
ſupra arti.v.ꝙ nemo pt̄ ſibi mereri p̄mā grāꝫ
tū quia omne meritū repugnat gracie.j.q.j.
ait leo papa. Gracia ſi nō gratis datur gracia
nō eſt.tū quia vt dictū eſt.excedit ꝓportōꝫ na-
ture.tū etiā quia ante graciā in ſtatu pcc̄i hō
hʒ impedimentū ꝓmerēdi grām.ſ.ip̄m pct̄m.
Retractauit aūt ante qd̄ aliqn̄ dixerat.ſ.fideꝫ
eſſe ex nobis a deo.⁊ ſic ꝯſequit̄ primam gra-
tiam. Vnde nō pt̄ eſſe meritori⁹ prime gracie.
Cum igr̄ dicit̄.ꝙ per fidē iuſtificat̄ homo:nō
ſic eſt intelligendū ꝙ fides mereat̄ iuſtificatō
nem.ſ.credendo. Sed dum iuſtificatur homo
credit. eo ꝙ motus fidei requirit̄ ad iuſtifica-
tionē vt dictū ē. Et ꝙ dr̄ deus dare grām nō ni
ſi dignis:nō ita intelligendū ē ꝙ prius ipi̇ fu-
erint digni:ſed deus fecit eos dignos.

Sciendū etiam ſm tho. .§.ij.

vbi ſup̄ ar.vj.ꝙ null⁹ pt̄ alteri mereri p̄mā g̃-
tiā ex ꝯdigno niſi xp̄c. Rō ē. qꝛ vnuſq̄ſq; nr̄m
mouet̄ a deo ꝑ donū gr̄e.vt ip̄e ad vitā eternā
ꝑueniat. Et ideo meritum ꝯdigni. vltra iſtam
motionem nō ſe extendit. Sed anīa xp̄i mota
eſt a deo per graciā. nonſolū vt ipſe ꝑueniret
ad vitā eternaꝫ:ſedetiā vt alios induceret in
gloriā.inq̄tum eſt caput ⁊ auctor ſalutis. ſm
illud heb. Qui multos filios in gloria addure
rat ⁊c̄. Sed merito ꝯgrue pt̄ quis mereri alte
ri primā grām. Quia em̄ homo in gracia con
ſtitutus adimplet voluntatē dei.cōgruū ē ſm
amicitie ꝓportōnem.vt deus impleat volunta-
tem ei⁹ in ſaluatōe alteri⁹. Licet poſſit hr̄e qn̄-
q; impedimētū ex ꝑte illi⁹ cui⁹ purificatōeꝫ de-
ſiderat. Et ſic intelligit̄ illa auctoritas Hiere.
xvj. Si ſteterit moyſes ⁊ ſamuel corā me.non
eſt anima mea ad populū iſtū. Erat enim im-
pedimentū ex parte illorum de populo.

Gracia ē p̄ncipiū meriti. .§.iij.

p̄ncipali⁹ ꝑ caritatē q̄ ꝑ alias virtutes. Vnde
xp̄c dixit Jo.xiiij. Si q̄s diligit me diligetur a
pr̄e meo: ⁊ ego diligā eū ⁊ manifeſtabo ei me
ip̄m:qd̄ ꝑtinet ad vitā eternā.ſ. manifeſtatio
dei. Pro c⁹ declaratōe dīc tho. vbi ſup̄.ar.iiij.
Qꝛ hūan⁹ actus habꝫ ratōeꝫ merēdi ex duobꝫ
vt dictū ē. Primo ⁊ p̄ncipl'r ex diuina ordina-
tōne.ſm ꝙ act⁹ dr̄ meritori⁹ ee̅ illi⁹ boni.ad qd̄
homo diuinit⁹ ordinat̄. Secūdo ꝟo ex ꝑte libe
ri arbitrij iq̄tū hō hʒ p̄ ceteris creaturis. vt ꝑ
ſe agat volūtarie agēs. Et q̄tum ad vtrūq; p̄n
cipalitas meriti penes caritatē conſiſtit. Pri
mo em̄ conſiderandū ꝙ vita eterna in dei frui
tione conſiſtit. Motus aūt humane mentis ad
fruitōnē diuini boni ē proprius act⁹ caritatis
per quē om̄es actus aliarū virtutū ordinant̄
in hunc finem. ſm ꝙ alie virtutes imꝑantur
a caritate. Similiter manifeſtum eſt. ꝙ id qd̄
ex amore facimus.maxīe voluntarie facim⁹

Un̄ etiam ſm q̄ ad rōnem meriti requirit̄ q̄
ſit voluntariū. ꝑncipl'r meritū caritati attri-
buit̄. Sciendum etiā q̄ null⁹ p̄t ſibi mereri
repatōem p⁹lapſū. nec merito ꝯdigni. nec me
rito ꝯgrui. Merito quidē ꝯdigni hoc n̄ p̄t ſibi
mereri. qꝛ rō hui⁹ meriti pēdet ex motōne di-
uine gr̄e. q̄ maxime interrūpit̄ ꝑ ſeq̄ns pcc̄m
Meritū etiā ꝯgrui q̄ quis meret̄ alteri pn̄az
impedit̄ ne ꝯſequat̄ effectū in eo cui q̄s mere
tur. Multo ꝰ magis impedit̄ talis meriti effi-
catia. ꝓpter impedimentū qui ē etiā in eo qui
meret̄. et in eo cui meret̄. Utrunq̄ em̄ hoc in
vnā ꝑſonam ꝯcurrit. Unde ſimpl'r homo poſt
lapſum p̄t ſibi mereri repatione. Un̄ Ezech.
xviij. dr̄. Si auerterit ſe iuſtus a iuſticia ſua ⁊
fecerit iniquitatē: om̄s iuſticie eius nō recor-
dabūtur. Ubi Greg. Conſiderādum nobis ē qꝛ
in ꝑpetratōne maloꝝ. nulla dꝫ eſſe fiducia bo-
noꝝ p̄teritoꝝ. de pe. di. iiij. Notandū etiā q̄
homo p̄t mereri augmentū gr̄e ⁊ caritatis in
merito ꝯdigni. ſm tho. di. vbi ſupra. arti. viij.
Huius rō eſt. qꝛ vt dictum eſt. Illud cadit ſub
merito ꝯdigni. ad qđ motio diuine gr̄e ſe extē
dit. Motio aūt alicuius mouentis. nō ſolum ſe
extendit ad vltimū terminū motus: ſed etiaꝫ
ad totū ꝓgreſſum in motu. Terminus aūt mo
tus gr̄e eſt vita eterna. Progreſſus aūt in hoc
motu eſt ſm augmētum caritatis vel gr̄e. ſm
illud ꝓuer. iiij. Iuſtoꝝ ſemita quaſi lux ſplen-
dens ꝓcedit. et creſcit vſq̄ ad ꝑfectum diem q̄
eſt glorie. In quo verbo Greg. ſuꝑ Ezech. In
iuſtoꝝ animo bonū deſideriū atq̄ intellectus
lucis intime. iaꝫ ps diei eſt. Sꝫ qꝛ vſq̄ in finē
vite in virtute ꝓficiūt ad ꝑfectū diem. tunc ve
niūt qn̄ ad regna celeſtia perducti. in ea luce
quā deſiderāt iam minus aliq̄d nō habebūt. de
pe. di. ij. nō reuertebāt̄. Et ſciendū. q̄ quolibet
actu meritorio meret̄ homo augmentuꝫ gr̄e.
ſicut et gr̄e ꝯſumatōem. que ē vita eterna. Sꝫ
ſicut vita eterna nō ſtatim reddit̄: ſꝫ ſuo tp̄e.
ita et grā non ſtatim auget̄ ꝑ quodlibet opus
meritoriū: ſꝫ ſuo tp̄e. cū. ſ. aliquis ſufficienter
diſpoſitus ē ad augmētū gr̄e. Item nota q̄
ꝑſeuerātia in bono vſq̄ in finē nullus p̄t mere
ri. Nō eſt ſm tho. vbi ſuꝑ. arti. ix. qꝛ iſta depē-
det ſolū ex diuina motione que ē ꝑncipiū oīs
meriti. Sꝫ deus gratis donū ꝑſeuerātie largit̄
quibuſcūq̄ largit̄. Nec obſtat. qꝛ pro ea bn̄da
oramus q̄ſi poſſimus eā mereri. qꝛ etiā que nō
meremur orando impet̄mus. Nam et pctores
deus exaudit. veniā nō merētes quā petunt ⁊
accipiūt. Alioq̄n fruſtra dixiſſet publicanus
Deus ꝓpitius eſto mihi pctori. Sil'r et ꝑſeue-
rantie donū aliquis petendo a deo īpetrat ſibi
vel alij. q̄uis non cadat ſub merito.

De bonis tempoꝛalib⁹ . §. iiij.

Quō cadāt ſub merito ſic declarat tho. prima
ſcđe. q. vlt̄. arti. vi. Id qđ cadit ſub merito. eſt
p̄miū vel merces qđ hꝫ rōnem alic⁹ boni. Bo-
nū aūt hoīs eſt duplex. Unū ſimpl'r. aliud ſm
q̄d. Simpl'r quidē bonū hoīs ē vltimus finis.
ſm illđ p̄s. Mihi adherē deo bonū ē. Et ꝑ ꝯn̄s
om̄ia illa q̄ ordināitur vt ducētia ad hūc finē.
et talia ſimpl'r cadūt ſub merito. Bonū autē
hoīs nō ſimpl'r: ſꝫ ſm quid. ē illud qđ ē ei bo-
nū vt nūc. Uel qđ ei ſm aliq̄d eſt bonū. Et h⁹
nō cadūt ſub merito ſimpl'r: ſꝫ ſm q̄d. Scđm
ꝰ hoc dicendum. q̄ tp̄alia bona ꝓut ſūt vtilia
ad oꝑa virtutū quib⁹ ꝑducimur ad vitā eter-
nā: ſꝫ hoc directe cadūt et ſimpl'r ſub merito.
ſicut et augmentū gr̄e. et omnia illa quib⁹ hō
iuuat̄ ad b̄titudinē poſt primā grām. Tātum
em̄ dat deus iuſtis de bonis tp̄alib⁹. et etiaꝫ de
malis. quātū eis expedit ad ꝑueniendū ad vi-
tā eternā. et intātū ſūt ſimpl'r bona h⁹ tp̄alia
Un̄ dr̄ in p̄s. de timētib⁹ deuꝫ. Nō deficiēt om̄i
bono. Et alubi. Nō vidi iuſtū derelictū. Si aūt
ꝯſiderent̄ tp̄alia bona ſm ſe. ſic nō ſūt ſimpl'r
bona hoīs: ſꝫ ſm quid. Et ita n̄ ſimpl'r cadūt
ſub merito: ſꝫ ſm quid. ſ. inq̄tum hoīes mouē
tur a deo ad aliq̄ tp̄alit̄ agenda. in quib⁹ ſuum
ꝓpoſitū ꝯſequūtur deo fouēte. vt ſicut vita eter
na eſt ſimpl'r p̄miū oꝑm iuſticie ꝑ relatōnem
ad motionē diuinā vt dictū eſt ſuꝑ. ita tp̄alia
bona in ſe ꝯſiderata hn̄t rōnem mercedis. ha
bito reſpectu ad motionē diuinā. q̄ volūtates
hoīm mouētur ad hec ꝯſeq̄nda. Licet interdū
in his hoīes nō habeāt rectam intētionē. Cū
aūt dr̄ Ecc̄s. ix. Uniuerſa eque cūctis eueniūt
iuſto et īpio. bono ⁊ malo ⁊c̄. Hoc veꝝ ē q̄tuꝫ
ad ſubām bonoꝝ ⁊ maloꝝ tp̄aliū: ſꝫ nō q̄tum
ad finē. Nā ꝑ h⁹ boni manuducunt̄ in b̄titudi
nem. non aūt mali. Item q̄ tp̄alia bona fue-
rint ꝓmiſſa in veteri lege. vt merces iuſticie.
vt patet Deut̄. xviij. Dicit Augu. Qꝛ in illis
fuerunt figure futuroꝝ. ſ. ſpiritualiū bonoꝝ.
que implentur in nobis.

Titulus decimus de donis ſpiritusſancti.

De ſeptem donis ſpūſſancti in cōi. Capi. j.

Aſcēdiſti in altum.
Accepiſti captiuitateꝫ.
dediſti dona hoīb⁹. p̄s. Nrā tn̄
tranſlatio habet. Accepiſti do
na hominib⁹. Quod p̄t exponi
dupl'r. Accepiſti tu xp̄e de quo ꝓprie loquit̄ in
hominib⁹. i. inter homīes ꝯſtitutus accepiſti.
ſ. a deo dona ſpiritusſancti. Uel dona que a te
infuſa in apoſtolis intenſoꝝ deſiderioꝝ acce-
piſti: accepiſti. ex quib⁹ miſiſti dona ſpūſſan-
cti copioſiſſime. Sꝫ ſequēdo primā lrām quā
inducit ap̄l'us ad Eph. Aſcendit xp̄c in altum
abſolute. qꝛ ī ſupremū locū celi empirei. q̄ nil
altius. Uel in altum crucis. cepit captiuitatē
id eſt multitudinē ſanctoꝝ. quā diabolus tene
bat in limbo carceris obſcuri captiuaꝫ. ꝓpter
debitum originalis nōdum ſolutum. Et ꝑ cru
cē quidem de manib⁹ ei⁹ liberādo. In aſcēſione